

TRANSILVANIA

(Buletin de tehnică culturală.)

Indemnuri

de **Dr. Iuliu Moldovan.**

Aproape în toate despărțămintele noastre județene și într'o serie de centre de plasă vor funcționa în anul acesta școli țărănești. După informațiile primite până în prezent vor funcționa atari școli în: Brașov, Făgăraș, Sibiu, Alba-Iulia, Orăștie, Deva, Oravița, Arad, Oradea, Zălau, Satu-mare, Sighet, Cluj, Gherla, Dej, Năsăud, Turda, Blaj, Tg.-Mureș, Odorheiu, Gheorgheni, Mercurea-Ciuc, Sighetsoara, și Sft. Gheorghe; Brașovul va organiza și o școală pentru țărance și un curs pentru fete de țărani, va avea loc și în Gherla și Mercurea-Ciuc. La o serie de școli țărănești se vor ține mai multe cursuri complete. Sperăm că și despărțământul Lugoj va putea înființa o școală țărănească și suntem siguri, că și Timișoara se va înrola între despărțămintele, cari realizează această instituțiune. Căci școala țărănească nu este o instituțiune menită, să dea numai cunoștințe economice și rostul ei nu este numai acolo unde aceste cunoștințe lipsesc. Școala țărănească are menirea să contribuie și la educațiunea națională și cetățenească a elevilor ei, să înțeleze solidarizarea lor într'o muncă constructivă, să păstreze cu țărani plecați din școală legături de permanentă îndrumare menită să continue și adâncească opera educativă începută în școală. Elevii acestor școli, selecționați dintre țărani fruntași, având deci substratul economic, sufletesc și intelectual, pe care să se grezeze

rodnic îndemnurile date prin școală, vor putea să aplice ceea ce au învățat și prin exemplul lor să propage în jurul lor cunoștințele și îndemnurile primite. Obiectivul nostru nu este țărănul individual, ci țărănimea, nu sprijinirea unui individualism materialist, nu țărani dornici numai de a primi, ci o țărănime crescută în spiritul unei conștiinți, răspunderi și solidarități etnice, capabilă să se ridice prin muncă și jertfă proprie, să se însoțească, pentru ca prin eforturi comune să-și sporească bunurile materiale, dar în același timp și mai presus de toate și cele spirituale și etnice. Dar nu o clasă țărănească, cu aspirațiuni exclusiviste, ci o țărănime, conștientă de a fi o funcțiune numai în corpul națiunii, ale cărei drepturi și aspirațiuni primează.

Este deci evident, că aceste școli sunt deopotrivă necesare atât în regiuni cu țărani, cari au încă multă nevoie de îndrumare economică ca și în regiuni cu țărani înstăriți, dar în suferință în ce privește conștiința națională. Nu însă școala țărănească va fi singurul mijloc de acțiune în aceasta direcție. Organizarea Șoimilor în cadrele Astrelor va avea menirea să contribuie în primul rând la crearea acelei conștiințe și discipline etnice de care am amintit. Cu un ceas mai de vreme va trebui să ne gândim la generalizarea acestei organizațiuni și să oferim cu drag colaborarea noastră acțiunilor și organizațiilor cari parțial sau integral lucrează în aceeași direcție. Și între acestea merită toată atențiunea noastră organizarea străjerilor țării ca și acțiunea educațiunii premilitare, pornite din înaltul gând al Marelui Șale pentru asigurarea unei educațiuni cetățenești și naționale a tineretului nostru. Aceasta colaborare este justificată și prin faptul că Straja țării, Șoimii și educațiunea premilitară sunt trei organizațiuni menite să se întregească pentru ca împreună să realizeze ceea ce este scopul suprem al existenței lor: o națiune organizată, conștientă, disciplinată.

De sigur, Asociațiunea noastră va colabora și cu alte societăți culturale ori de câteori un scop național, general va cere unirea eforturilor, sforțări întregite pentru asigurarea unui rezultat mai bun. Lăsând însă la o parte aceste colaborări ocazionale, dictate de interese generale, na-

ționale, este de dorit, ca activitatea curentă, programatică, a noastră ca și a altor societăți culturale, să se depună cu mijloace proprii și îndeosebi pe răspundere proprie. Asociațiunea noastră va trebui să se ferească și în viitor, de a trece în domenii de activitate de propagandă, cari nu îi aparțin și de a împrumuta numele sau forțele ei pentru atari scopuri.

De dorit mai departe ar fi, ca atunci când membrii Astrei simt nevoia de a răspunde unei necesități culturale speciale, să o facă în cadrele Astrei și nu prin o organizațiune în afară de ea. Așa cum în cadrele Astrei s'au organizat Șoimii, Gândul românesc, Școlile țărănești, se vor putea organiza și cursuri pentru meseriași, muncitorii sau altele dându-li-se la nevoie un nume special. Aceasta nu din motive de acaparare sau de orgoliu, ci din certința firească, ca să se evite o inutilă risipă de energii, o dăunătoare concurență de eforturi răslețe într'un timp, când atât de imperios se cere un singur crez național, care să ne unească, — un singur program, prudent divizat pe necesități culturale, condus de acel crez și vizând un singur scop final, integritatea noastră etnică, spre care trebuie să se integreze armonice și disciplinat eforturile noastre. Salutăm cu drag orice încercare a membrilor noștri de a afla noul mijloace pentru intensificarea și adâncirea muncii culturale pe teren național, căci doar unor atari inițiative se datoresc nouile mijloace de acțiune, cu cari se mândrește azi Asociațiunea noastră. Dar este evident, că mai ușor se va putea verifica dreptul la existență și generalizare a acelor inițiative, dacă ele se realizează sub controlul aceluiași crez, încadrate în același program general de muncă. Școala țărănească azi nu era generalizată în Ardeal și Banat cu perspectiva de a deveni unul din cele mai importante mijloace de acțiune culturală la sate, dacă s'ar fi realizat în afară de cadrele Astrei.

O amintire *)

dintre multele, referitoare la I. I. C. Brătianu

de **Dr. Al. Vaida-Voevod.**

Rămâne să descriu, de altădată, cum am reușit să pun la cale trecerea peste graniță a delegației de Ardeleni, care a participat la înmormântarea neuitatului Rege Carol I.

Reînțorși dela Curtea de Argeș în Capitală, i-am vizitat pe fruntașii vieții politice românești, în primul loc pe N. Filipescu, Dr. Istrate, Marghiloman, Tache Ionescu, Costinescu și alții. Dl Iorga era absent. De sine se înțelege că și pe I. I. C. Brătianu, primul-ministru. Eram împărțiți în două echipe, fiind cam numeroși. Părintele Lucaci și Oct. Goga erau la București, dela începutul războiului. Tre-cusem Carpații Stefan C. Pop, D. Goldiș, A. Vlad, Doleu Nițescu și eu. La I. I. C. Brătianu am fost primiți Aurel Vlad cu mine. Așa ne-a fost fixată audiența. Nu din întâmplare, precum credeam atunci, necunoscând încă firea Premierului. Brătianu era om precaut și prevăzător, prefera ca să nu vorbească în fața prea multora, considerând timpul și împrejurările.

Cum dânsul ne cunoștea din 1903, pe Vlad și pe mine, ne-a acordat separat audiența.

Ne-a primit în biroul casei sale din strada Gascar Catargiu.

„Ce mai e nou la Dv.?” — ne întrebă. „Domnule Prim-ministru” îl răspunsei, noi am putut trece Predealul datorită faptului că avem o anumită misiune, pe lângă Dv. Trebuie să intervenim, încercând să Vă convingem ca să intrați în războiu alături cu puterile centrale. În ce con-

*) Prețioasa amintire de mai sus e cu atât mai bine venită cu cât — de curând — s'au prăznuit șapte ani dela moartea lui I. I. C. Brătianu. (N. R.)

difit D'ați angaja? Acum, după ce am satisfăcut mistunet, Dă rog să ne dați răspunsul, pe care doriți să-l comunicăm acasă. Imi permiteți să-l notez, ca să pot fi exact". Am scos carnetul și creionul, iar I. I. C. Brătianu, mi-a dictat: „România în tot timpul Regelui Carol I, a făcut politică alături de Austro-Ungaria. Această politică a susținut-o și tatăl meu. Eu am continuat-o și deasemenea toate guvernele române.

„Este o vorbă a lui Bismarck că, în timpuri normale, se poate face o politică neagreată de opinia publică, ba chiar și în contra opiniei publice. Războiul însă nu se poate face fără aprobarea sentimentului obștesc și cu atât mai puțin în contra acestui sentiment“.

„Dacă dorește conducătorii monarhiei Austro-Ungare, să ne putem continua politica de până acuma, ei trebuie să procedeze astfel, încât opinia publică românească să aprobe o asemenea politică. — Ești mulțumit?“

Pe deplin, Die President, Dă mulțumesc, iar acum permiteți-ne să vorbim de ale noastre.

Apoi am început amândoi să-i răspundem la întrebările ce ni-le puse. Se încinse o conversație animată dând și primind informații. La sfârșit a rămas stabilit că, înainte de intrarea în acțiune, să primim un avis, fiind informat părintele Saftu, protopopul Brașovului. Dânsul va avea să ne trimită vorbă, în toată țara conform unui plan fixat cu dânsul. Oprindu-mă la Brașov am căzut de acord cu părintele Saftu asupra tuturor detaliilor. Cât de lipsită de experiență fusese acea propunere a noastră și cât de naivi fi părusem lui I. I. C. Brătianu, am constatat-o în 1919, la Paris, reamintindu-mi conversația din 1914.

Ce ne-ar fi putut ajuta nouă și cauzel înformarea prealabilă a declarației de războiu, urmată numai decât de trecerea Carpaților? Satele erau demult golite de bărbați. Cel valizi erau concentrați, chiar și neapși pentru serviciul militar duși la cărăușit, muncă de războiu, împrăștiți departe de ținutul lor. Acasă numai femei, moșnegi și copii.

Iar intelectuali satelor, internați, prin județele din vestul Ungariei. Intre ei, bine înțeles și părintele protopop,

urednicul Dr. Vesile Saftu. Iar Austro-Ungaria? Nu a ascultat de sfatul lui I. I. C. Brătianu. Și și-a săpat singură mormântul. Dar să fim drepti, să recunoaștem că, nici nu era în măsură să poată măcar încerca să se conformeze aceluia sfat.

Căci cine l-a cunoscut pe I. I. C. Brătianu, nu poate dubita că, sfatul lui fu dat, în ferma credință că nu va fi și nu va putea fi urmat.

Răspunsul lui a fost, ca și întrebarea mea, un joc, impus în cadrele etapelor tactice, joc, pe care cu toții fără înțelegere prealabilă, în mod firesc, îl jucam, mânați de același instinct colectiv.

Unul din creatorii și fondatorii „Astrei“: Axente Sever

Cuvântare rostită în Mediaș la 2 Decembrie a. e., cu ocazia desvelirii monumentului acestui erou național și a serbării zilei „Astrei“

de **Dr. Gh. Preda**,
vicepreședinte al „Astrei“.

S'a împlinit 16 ani de când poporul român din părțile ardeleni, maramureșene, crișene și bănățene respiră liber de sub jugul iobăgietii care a durat peste 1000 ani.

S'a împlinit 16 ani de când s'a făcut o dreptate, impusă prin voia lui Dumnezeu și legile firei omenești.

Poate greutatea vremurilor de astăzi — prin care trece lumea întreagă, — să facă încă, ca unii din noi să fie supărați, amărâți, sărăciți; dar suntem stăpâni pe necazurile și bucuriile noastre, suntem stăpâni pe sărăcia noastră, suntem liberi și stăpâni în casa noastră, în țara noastră și pe cultura noastră.

Această libertate a fost râvnită de noi 1000 de ani, a fost obținută cu jertfe și sacrificii și înțelegem să o menținem (dacă nevoia cere), tot prin jertfe și sacrificii.

Pentru această libertate au luptat înaintașii noștri, străbunii noștri, acei martiri ai neamului, pentru care nici

muchtile stâncilor, nici cozile de topor, nici roțile de frântură a oaselor, nu i-a putut intimida, nu i-a putut supune.

Printre acești strămoși eroi ai neamului, care a încins sabia luptând pentru neam, socotim la loc de frunte pe marele bărbat al cărui bust se desvelește astăzi: Axente Sever.

Începând dela 10 Septembrie 1848, adică dela adunarea grănițarească dela Orlat și până la 22 Iulie 1849 până la reluarea Albei-Iulia, în toată această epocă de frământări și revoluție pentru ruperea lanțurilor robiei, Axente Sever organizează trupe, dezarmează pe Unguri, liberează orașe de sub teroarea dușmanului (Zlatna, Aiud, Alba-Iulia, etc.), duce lupte victorioase contra dușmanului, (precum a fost aceea de pe câmpia dintre Sibiu și Șura-Mare, unde a respins armata lui Bem), și și creează un nume viteaz, un nume pe care Avram Iancu îl vestește oamenilor săi cu respect și admirație.

Dar Axente Sever se poate socoti printre fruntașii cărturari, care îngrijorați de soarta culturii poporului nostru (ținută de dușman sub un aspru absolutism), au conceput ideea de a se crea Asociația pentru cultura și literatura poporului român, pe principiile că: unde desbină legea maghiară poate uni cartea, că această însoțire culturală poate aduna laolaltă pe Români fără deosebire de confesiuni sau clasă socială și că se va putea menține prin cultură proprie, o conștiință națională.

Astfel la 10 Mai 1860 în tovărășia lui Șaguna, Șuluțiu și altor fruntași intelectuali ardeleni, Axente Sever înaintează înaltei locotenente Cesaro-regești transilvane, rugămintea: „a se da vote ținerii unei adunări consultătoare în privința înființării unei Asociațiuni pentru literatura și cultura poporului român“.

La 21 Martie 1861 Axente Sever ia parte la conferința în care se compun statutele „Asociației“, fiind ales membru în comisia specială pentru studierea textului.

La prima adunare generală a „Asociațiunii“ ținută în Sibiu la 6 Noiembrie 1861 a fost ales membru în comitetul central unde a funcționat până la 1867.

Încălzit mereu de flacăra culturii noastre naționale, Axente Sever a servit până la sfârșitul vieții cu devotament și cauza culturală a neamului.

Ori de câte ori dușmanul săvârșea vre-o faptă rea, ori de câte ori vre-un articol veninos apărea în gazetele ungurești, Axente Sever pune mâna pe pană și răspundea. În un „Răspuns la cartea neagră“ vorbind de virtuțile noastre strămoșești, Axente Sever scrie: „Virtuțile și gloria noastră au ieșit mai presus și au dat de minciună calomniile dușmanului. Aceste virtuți vor străluci cât timp va trăi neamul românesc pentru ale cărui drepturi am încins și purtat în tinerețe sabia, am implântat și ținu plugul, am încercat și învârtit negoțul și comerțul, iar acum la bătrânețe când nu mai am puterea a continua acelea, scriu și voi scrie să se înalțe și să strălucească numele, onoarea și gloria neamului românesc“.

Iată pentru ce la desvelirea acestui monument „Astra“ vine să se închine cu respect, păstrând marelui dispărut veșnică admirație și recunoștință.

Dar luptele duse de Axente Sever ca și de atâți alți eroi ai neamului nu au putut aduce rezultatele dorite. În adevăr rezultatele politice din 1861 și 1863 au fost înșelătoare. Drepturile politice ale Românilor au dispărut din ziua în care au fost dobândite. Promițătorii nu și-au ținut cuvântul și urmașii lui Axente Sever ca și înaintașilor lui le-au fost dat încă să fie sclavi în propria lor țară, le-a fost dat să rabde și să sufere văzând, cum li se atacă credința, școala, limba, cum li se schimonosește numele.

A venit însă vremea dreptății când sutele de mii de viteji din Patria mormă, trecând prin ploaia de gloanțe, prin norii de gaze asfixiante au pășit semeț spre vrăjelnicul ideal: desrobirea fraților și unirea.

A venit vremea să se dărâme pietrele dela hotare și toți acei ce au dus lupta pentru desrobire, să privească spre Ardeal cu sufletul împăcat că și-au făcut datoria.

A venit 1 Decembrie 1918, acea zi memorabilă în care glasul conștiinței naționale ținut sub spuză în sufletele românești, a izbucnit cu o vehemență care a grăit lumii întregi.

Sărutările și îmbrățișările ce și-au dat la Alba-Iulia toți Români din diferitele clase sociale și din diferitele unghiuri ale României mari, discursurile și lacrimile oratorilor (din care unul zac astăzi sub pietre funerare ca: Gh. Popp din Băsești, Ciceo Pop, Vasile Goldiș, Teodor Mihali, etc.), au atins coardele sufletești ale celor prezenți făcându-i ca și ei să lăcrămeze și prin aceasta să arete odată și mai mult cât de mare și cât de curată era acea conștiință națională.

Asociația culturală „Astra“ care timp de aproape 60 ani propagase cultura, răspândise bunele moravuri și susținuse dragostea de neam era mândră că poate culege în acea zi de 1 Decembrie fructele activității sale.

Ea a stăruit și obținut ca această zi memorabilă să rămână ca o zi a „Astrei“, ca o zi în care bunul Român amintindu-și de greutățile și suferințele trecutului, să-și încordeze cât mai mult puterile, pentru bune și utile realizări în prezent și viitor.

A venit vremea ca tratatele de pace să consfințească sfintele noastre drepturi și să reducă pe dușmanii neamului la hotarele lor firești.

De 16 ani însă acest dușman se vaită, protestează și susține cu încăpăținare să i se dea pământul pe care samavolnic l-a stăpânit.

De 16 ani de când vântură ideta revizionismului.

Firește că ei râvnesc la pământul nostru mănos, la minele, bucatele, vitele și slujbele noastre. Nu se pot împăca cu ideta că să nu mai trăiască pe spatele noastre, nu se pot împăca cu ideta de a nu mai stăpâni un popor, pe care să-l exploateze și căruia să-i poruncească.

Nu mai au slugi și ne vor din nou ca slugi a lor.

Pe baza unei pretinse culturi europene vor să stăpânească din nou pe acei ce-i consideră inculți. Dar dacă cultura implică pe lângă altele: dreptatea și omenia, ne întrebăm; le-a avut oare Ungurii față de neamul nostru? Ne-au lăsat să ne dezvoltăm? și dacă s'ar scutura puțin ceea ce s'a depus sub raportul culturii peste instinctul primitiv al acelor ce au ucis pe cei 46 Moși dela Belș, ce le-ar rămâne oare, ca să poată avea dreptul să se întituleze culți Eu-

ropel? Culții Europei se pot pretinde oare acei ce organizează și astăzi asasinat politice așa precum a fost cel dela lanca Puszta care a adus moartea regelui Alexandru al Serbiei și al Ministrului de externe francez Barthou?

A venit vremea ca „Astra“, care a fost punctul de gravitate al năzuințelor și luptelor din cei 70 ani din urmă și care rămâne santinela neadormită la temelțiile firești ale acestui popor să le spună răspicat: *Dorim să ne împlinim misiunea noastră și să ne dezvoltăm în ordine și pace cu păstrarea neclintită a hotarelor actuale.*

Martor ne este Dumnezeu că nu vrem războiu, dar vrem o pace bine garantată. Contra acelor însă ce ne provoacă, vrem să pregătim sufletele românești, pentru ziua când acești dușmani ar mai vrea să facă cunoștință cu baionetele românești.

Pentru înfumurații revizionişti, care caută să readucă timpurile de împilare și de atotputernicie, le răspundem prin 3 cuvinte: Nu se poate.

Și trebuie apoi să se știe de ei și de alții care i-ar încuraja că: *„Murim mai bine în luptă cu gloria deplină, — Decât să fim sclavi iarăși, în vechiul nost' pământ“.*

Ioan Pop-Reteaganul

de **Horia Petra-Petrescu.**

„Doamne, strigat-am către Tine,
auzi-mă!...“

Când „Astra“ își reîncepe cursurile sistematice ale „Școalelor țărănești“, ca și întreaga ei activitate, se cade să ne gândim la un antecesor al apostolatului acestuia, la dascălul român Ioan Pop-Reteaganul.

Intr'ânsul se sintetizează par'că mai bine icoana dascălului idealist, propagandist cultural-societal de cea mai nobilă specie, un „Popa Tanda“ al satului, care cere lumină. Ioan Pop-Reteaganul, din Reteagul de lângă Dej, a știut să aducă în consonanță, instinctiv, teoria învățată în

„preparandit“, dar plăsmuită și în creierul său, cu practica de toate zilele, practică, ce a dat o roadă binecuvântată.

Destigur: teoria poate fi frumoasă, poate fi genială chiar, de nu este urmată de practică, de aplicarea în situația actuală, e lipsită de viață, e inutilă chiar. Ioan Pop-Retegianul a înțeles chemarea vremii sale și și-a îndeplinit datoria cu scumpătate, suferind mizerii, lovindu-se de multe ori de apatia mulțimii, de intelectualii refractari idealismului său — dar nu s'a dat bătut și a fost fericit că a contribuit cu ceea ce i-a stat în putință. A făcut *tot* ceea ce a putut!

Câteva cazuri elocvente, cari vor putea servi drept pildă și luminătorilor satelor noastre de astăzi. *)

Ca pedagog, elev și — mai pe urmă — amic al lui Vasile Petri știa I. P.-R. să umble minunat cu școlarii, încât aceștia, în loc să ocolească școala, se îmbulzeau la prelegeri cu dragă inimă.

Încă de prin 1886 a scos I. P.-R. „Cărțile săteanului român“, o revistă cu bună lectură pentru satele noastre, după cum au fost mai apoi și „Prietenul săteanului român“, din 1895 și „Cartea poporului“ (ed. II. 1900).

Un „Curs practic de pomărit“ a tipărit în 1889 și o „Pomicultură“ în 1904, dar ce folos, sfaturile din cărți nu prindeau la unii săteni din Reteag.

Când vedea că teoria *nu* ajută, căuta să aplice teoria, chiar cu riscul de a ajunge pe câtăva vreme în disgrația cutărui țaran. Așa, odată, n'a vrut un țaran cu nici un preț să aibă câțiva meri în grădină. Pe lângă toate protestările țaranului, pe lângă toată supărarea lui chiar, că „doar' el e stăpân în grădină“, I. P.-R. nu l-a întrebat mult și cu puterea l-a adus mlădițele de meri. A hoscrodit țaranul, s'a încludit, dar să-l fi văzut fața după doi ani, când mlădițele de odinioară îi dădură prilejul să se bucure de mere gustoase!

Tot așa de meșter era I. P.-R. în adunarea comorilor populare de folklor. Ca un adevărat propagandist, știa că

*) Cete de mai jos sunt relatate de fiica lui I. P.-R., domnișoara Eugenia.

în poeziile, chiuturile, bocetele, poveștile, legendele noastre se resfrânge mentalitatea țaranului, dar că atunci când țaranul este întrebat *anume* și rugat să cânte sau să povestească — prestațiunile nu sunt atât de spontane, ci se diformează întru câtva. De aceea, pe lângă poveștile populare, minunatele „Povești ardelenesti“, pe care le-a auzit, în parte, dela țărani din părțile Năsăudului și Dejului, a cules, neobservat de țărani și țărance, trăgând cu urechea pe câmp, când cântau fetele și muncitorii la lucru sau în pădure, notându-și pe bucățele de hârtie cele auzite.

Așa a putut să ne dea colecțiile prețioase de folklor, care mai apoi s'au răspândit, în zeci de mii de broșuri, *sporind* dragostea de folklor românesc pe sate și dragostea de lectură, în general.

Broșurile tipărite în privința aceasta a avut o bogată experiență, plină de desiluzii, care însă nu l-au silit să lase condeiul din mână.

Doar „Moldovănuț“ — Ioan Miteu Moldovan, canonicul învățat din Blaj — de-l trimitea câte 200 de coroane, o sumă respectabilă pe vremea aceea, pentru orice tipăritură ce primea dela Reteag — alții nu se prea îndesau cu banii, încât rămânea autorul cu maldăre de broșuri nedesfăcute, pe care le împărțea mai apoi gratuit. La observarea lui I. P.-R. că suma ar fi prea mare, răspundea mecenatele cărturar: „Lasă, știm noi năcazurile celor ce tipăresc carte românească!“

Și după cum nu se da bătut cu răspânditul cărților și al folilor, tot așa nu se da înapoi nici dela sfătuirea țărănilor, când aceștia îl întrebau de gospodăria și de clădirile lor.*) Știa dascălul că țărani sunt întru câtva refractari înnoirilor și de aceea, când nu primea cutare sau cutare din ei, planul unei case cu încăperi mai multe, mai luminoase, fiindcă „așa a avut-o și tata“, se da împăcat, de formă, la început, dar mai apoi, în decursul lucrării, venea I. P.-R. cu schimbarea la ferestri, la copertiș, ca un sfetnic cuminte — de te minunai *cum* din casa, care voia

*) Asociațiunea a tipărit o descriere de I. P.-R.: „Casa țaranului român“. Nr. 145. Prețul 5 Lei.

să fie, la început, o casă cu încăperi scunde și mohorâte, numai că ieșea o drăguță de casă, amăsurat dorințelor dascălului I. P.-R.

Și aceeaș *persistență* de propagandist înflăcărat, de tactician de seamă, a avut-o I. P.-R. și la ridicarea unui nou *cămin cultural* în satul natal, a unei *școli românești*. Revizoratul școlar unguresc voia să-l pună bețe 'n roate și amenința, prin 1901—2, să închidă așezământul dacă până la o dată fixă nu va fi un local nou, mai sănătos, în locul celui vechi.

Așezământul românesc închis! Ar fi fost o grea lovitură pentru satul întreg. Cu preotul satului împreună a invitat I. P.-R. pe țărani la o consfătuire. L-a întrebat: Vreți voi să vă pierdeți școala? Când a început să se codească unul și altul, fiind vorba de ajutorul bănesc, când a văzut că și preotul face dificultăți (că va întreba pe „veneratul“ consistor și ce va răspunde „veneratul“ consistor) I. P.-R. și-a ridicat capul, sumeț și a spus respicat: „Stau eu bun, cu casa și cu moștoara mea!“ și așa a urnit carul din pietriș, încât sătenii toți, cu mic cu mare, s'au pornit pe lucru, iară când a lovit cel dintâi țaran cu săcurea în acoperișul școlii celei vechi, să-l doboare, au început cu toții cei de pe acoperiș și cei de jur-împrejur, să cânte imnul național...

Așa a fost un adevărat propagandist al trecutului nu prea îndepărtat!

...În ce și-a găsit el razimul, porcezend astfel? În dragostea sa față de ce este *curat* și *frumos*, lipsit de „nemțării“, cum spunea el lucrurilor străine de sufletul său. „Așteptându-mi *binele* — mi se găte zilele!“ cânta el cu poporul dela țară, iar dimineața, când se trezea, între 4 și 5, și ajungea până'n mijlocul odăii, lângă masa iubită de scris, rostia rugăciunea sa obișnuită: „Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă!...“

Așa s'a sfârșit un adevărat propagandist popular. Țărani, când au fost să-l înmormânteze, în 3 Aprilie 1905, s'au rugat cu lacrimi în ochi de învățătorii, camarazi ai mortului, să-l lase și pe ei să-l poarte, în cântare de tropare și miros de tămâie, fiindcă știau că îngroapă mai mult decât pe un om, că îngroapă „Retegul“.

Recrutarea profesorilor și elevilor școlii țărănești

de **Dr. V. Ilea.**

O școală țărănească nu poate lua ființă decât acolo unde există posibilitatea de a avea un grup de oameni entuziaști și pricepuți, cari să formeze corpul didactic al școlii. Entuziasmul nu trebuie să fie foc de paie, ci însuflețire curată izvorită din sinceră dragoste de neam. Entuziasmul creator însoțit de pricepere în acțiunea culturală și economică va produce minuni chiar și în mediul nostru rural atât de neglijat, iar focul de paie însoțit de diletantism produce numai haos și zăpăceală, ba compromise și ideea în mod definitiv și ireparabil.

La materiile practice cum este pomicultura, apicultura, albinăritul se cer neapărat cunoștințe adevărate prin diplomă, ori viața practică, aceasta din urmă valorând mai mult decât diploma. Există pretutindeni gospodari harnei, pe cari i-a învățat viața plus studiul cărților să devină buni stupari, apicultori, pomicultori, fără a avea vreo însărcinare oficială la stat. Aceștia de regulă sunt mai pasionați pentru materia respectivă decât funcționarii, cari și-au însușit cunoștințele la școală dar și le pierd prin formalismul birocratic. Deci, fără a înlătura persoanele oficiale pentru partea teoretică, neapărat să apelăm la cunoștințele practice ale unor astfel de autodidacți, acolo unde există de aceștia.

Necunoștința practică a materiei compromise pe conferențiar foarte mult în fața ascultătorilor, cari observă imediat, dacă cineva știe prinde bine în mână cuțitul de altot, uneltele de albinărit etc. ori ba.

Recrutarea corpului didactic cade în atribuțiunea președintelui de despărțământ, care va face, personal, apel către toți aceia, pe cari îl crede potriviți a primi astfel de însărcinare.

Numai după ce s'au înțeles cu toții, numai după aceea îl convoacă în conferință, în care se vor discuta amănunțele și completa lipsurile. O conferință convocată în prealabil, fără înțelegere cu cei interesați, produce numai supărări.

Condițiunile pe cari trebuie să le împlinească profesorii ar fi :

a) Să fie buni vorbitori, cu limbaj neaoș românesc, fiind în stare a explica cele predate pe înțelesul poporului ;

b) Să fie bine pregătiți în materie ;

c) Să fie punctuoși la ore ;

d) Să aibă un bun sistem de predare ;

e) Să-și scrie cursurile în baza programei analitice și să nu se abată dela ea, bătând câmpii ;

f) Să se convingă că ascultătorii și-au însușit în mod practic cele predate ;

g) Să urmărească ulterior la sate punerea în practică a învățăturilor și să organizeze pe săteni în asociații și cooperative fără de cari toată învățătura se pierde.

Școala țărănească va avea viitorul asigurat numai dacă va pătrunde în sufletul celor cari se trudesesc pentru ea, convingându-se că sunt chemați să contribuie direct la făurirea unui viitor mai bun țărănimii noastre și prin ea neamului întreg.

Pe lângă profesori școala țărănească trebuie să aibă și elevi. E lucru destul de greu a-i recruta, dar oamenii devotați cauzei vor găsi întotdeauna cea mai bună cale pentru a se apropia de sufletul țăranului.

Metoda cea mai bună pentru recrutarea elevilor în condițiunile arătate în broșura noastră și în referatul dela Tg.-Murăș, este cea întrebuințată de despărțământul nostru și de cel din Brașov, adică metoda recrutării la fața locului. E mai costisitor și mai lung modul acesta de recrutare dar e mai sigur.

Președintele despărțământului ori persoanele încredințate vor merge din comună în comună, vor sta de vorbă cu fruntașii satului, vor lua contact cu aceia dintre țărani cari s'ar oferi de bună voie, îi vor vizita la locuință pentru a se convinge de hărnicia lor și numai după aceea îi vor admite.

Intrucât n'ar fi posibil a se deplasa, trebuie să se facă apel la preoți, învățători și alți fruntași cunoscuți amatori ai realizărilor practice, cerând recomandarea lor.

În județele unde școala țărănească a existat și în anul trecut, lucrul va merge mai ușor, dacă vom apela la colaborarea foștilor elevi la recrutarea viitorilor elevi. Ei se cunosc unii pe alții chiar și din satele vecine și dacă președintele va face apel la seriozitatea lor, vor fi atenți să facă cele mai bune recomandări.

Nu e bine să apelăm la autorități când vom să recrutăm elevii, dar e bine să avem contact cu reprezentanții autorităților în calitate lor de români și de cetățeni.

Folosește foarte mult cuvântul preotului dela altar, deci vom căuta să ne asigurăm concursul preoților pe cari să-i clarificăm asupra intențiilor noastre.

În fine putem face și oarecari afișe ori foi volante cu conținut scurt și sugestiv, cari își vor avea efectul dorit.

Începutul de multe ori e greu, se ivesc bârșitori și răuvoitori cari caută să împiedice și să strice totul, cu stăruință însă totul poate fi înlăturat, iar țărânii odată convinși despre folosul școalei țărănești vor deveni singurii cei mai buni apărători ai ei.

150 de ani dela revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan*)

de **Ioan Popa**,
profesor de Istorie.

Neamul, din partea cărui înaintași noștri au avut să sufere mai mult și timp mai îndelungat, a fost, cum vi s'a mai spus poate, cel maghiar. A ajuns prin părțile noastre pe la sfârșitul veacului al nouălea după Hristos. Așezat la granița apuseană a țării noastre, între râurile Tisa și Dunăre, după grele lupte, a început rând pe rând să ocupe ținuturi din scumpul nostru pământ străvechiu, până în cele din urmă, după o rezistență de aproape două sute de ani, întreg Ardealul. Destul, că pe la sfârșitul veacului al XII-lea, Românii ardeleni, ajung să fie supuși și nevoiți a plăti Ungurilor un tribut anual. Rămân însă și pe mai departe sub conducerea cnezilor și a voievozilor români, păstrându-și cu sfințenie vechile organizații dimpreună cu obiceiurile străvechi.

Întăriți tot mai mult pe așezările cucerite, Ungurii, primind religia catolică, la îndemnul papei, caută să se apropie și de sufletul poporului nostru — să-l atragă la credința papistașă. Nu izbutesc însă. Și, din această pricină, încep acum prigoanele de tot felul. Aducând apoi pe pământurile noastre pe Secui și pe Sași, persecuțiile religioase sporesc prin cele politice, sociale și economice. Deodată cu ele, încă din veacul al XIV-lea, după cum ne arată documentele, încep din partea noastră felurite răs-

Conferință populară.

*) *Cărți folosite* : N. Densușianu : *Revoluțunea lui Horia* ; Dr. I. Lupas : *Istoria Românilor* ; Dr. I. Lupas : *Lecturi din Izvoarele Istoriei Române* ; Gheorghe Barițiu : *Istoria Transilvaniei Volumul I* ; Virgil Lupescu : *Istoria Patriei*.

coale. Primit se răsuverătesc Români din părțile Bistriței, din satul Săn-Pietru, cari n'au lăsat ca Ungurii să le ia din pământurile „stăpânite de înaintașii lor mai bine de o mie de ani, răscumpărându-le de multe ori cu sângele lor“. Aceștia, ceva mai târziu, le urmează cei din țara Făgărașului și din ținutul Hațegului. Cea mai cruntă răscoală, prefăcută în adevărată revoluție e cea din veacul al XV-lea, dela anul 1437, la care au luat parte toți tobagii români și unguri din Ardeal. La început răscolății au succese, dar unindu-se cele trei națiuni: Ungurii, Secuții și Sașii, ei sunt înfrânți. Conducătorul Românilor *Antonie Lungu* a fost sfârțicat în bucăți — iar cei nouă căpitani ai săi trași în țeapă pe un deal de lângă Turda. Români ardeleni, prin unirea celor trei națiuni, trăiesc cea mai tristă și nedreaptă viață. Sunt despoiați de toate drepturile politice, administrative și religioase, ajungând astfel să fie numai îngăduiți în strămoșescul lor ținut. Peste 400 de ani au trebuit ardelenii să sufere această nelegiuire strigătoare la cer, veacurile următoare purtând fiecare pecețile mucenieții românești. Astfel, suferințele ating culmea către sfârșitul secolului al XVIII-lea. Cuțitul începe să ajungă la os. Răbdare mai multă nu mai putea fi. Oamenii ajung să spună hotărât: Ori ni se face dreptate, ori ni-o vom face noi...

Cu trecerea Ardealului la sfârșitul secolului al XV-lea sub Austrieți, se aștepta și se nădăjduia într'o îmbunătățire și ușurare a situației tobagilor români. Nădejdiile se spulberară însă în curând. Cele trei națiuni urmară a-și păstra privilegiile și sub noua stăpânire astfel, încât țărănimea noastră rămâne și pe mai departe în povarnică tobagie.

Starea țărănimii ardeleni în veacul al XVIII-lea era următoarea: unii se aflau ca tobagii pe moștile nobililor fiind expuși tuturor asupririlor; alții — cei de pe pământurile regale ale Sașilor — erau mai puțini asupriți. O parte, țărani de pe domeniile statului, îndeosebi cei din părțile cu mine de aur, fier și cărbuni, — cei din Munții Apuseni erau cu totul liberi. O duceau însă totuși greu, din pricina impozitelor mari ce aveau să le plătească Statului. Singuri țărani grănceri se aflau într'o situație mai vrednică de trăit.

Către sfârșitul veacului domnia în Austria un împărat luminat, bun și iubitor de popor. Din cele două călătorii făcute prin Ardeal cunoștea situația neomenească în care se găsea țărântea română. Săvârșește multe reforme pentru ca să apere pe bietul țăran față de volntile tiranice ale nobililor unguri. Desființează chiar iobăgia, ca să înceteze odată peste tot locul această degradare a omenirii. Creștineasca poruncă a împăratului, a fost împiedecată de nobili unguri cari în Ardeal erau încă destul de puternici, pentru a se putea împotrivi hotărârilor împărătești.

În astfel de împrejurări, numai o mișcare revoluționară mai putea aduce o schimbare. Trei fruntași de-un curaj și de-o tărie sufletească asemănătoare cu a eroilor din legendele noastre, conștienți de drepturile și datoritiile ce se cuvin unui popor, cu hotărârea bărbaților mari de a-și apăra cu sfințenie drepturile, *Horia Cloșca și Crișan* ridică steagul de eliberare, îl pun în fruntea țărănilor liberi din Munții Apuseni și astfel pregătesc mișcarea, o organizează și-o conduc pân' la sfârșitul vieții lor... Nădejdea în bună-tatea împăratului, povara grelelor impozite, șicanele și piedecile ce le puneau autoritățile maghiare la înscrierea ca militari pentru paza granițelor, prin care Românii puteau scăpa și de iobăgie și de impozite îndeamnă pe țărani, la semnul de chemare, să alerge cu cea mai înjăcărată voință, cu cea mai crudă dârzenie și mult așteptată sete de socoteală și răzbunare.

Vasile Nicola (Ursul) numit și *Horia* s'a născut la 1730 în satul Albac, județul Turda. Era om voinic de statură și bine încheșat trupește. Avea o minte ageră, o fire îndrăzneață și nepăsătoare. Știa, de pe vremurile acelea și puțină carte, să citească și să scrie. Dorbea și limba germană. Mai presus de toate, avea un suflet mare românesc, în care de multă vreme fierbeau multele nedreptăți ungurești. Acest țăran simplu, care-și avea și el nevoile și greutatețile lui familiare, nu se putea împăca nici decum cu josnica stare în care se găsea poporul român. Plin de neastâmpărul dorinței de a-l ridica, s'a dus de patru ori la împăratul, să ceară dreptate pe seama fraților săi iobagi. Sbuucimările și frământările acestui minunat om se pot

vedea din călătoriile sale la Viena. Să mergi mai mult pe jos, cu merindea și schimburile în traistă, săptămâni de-a rândul ca să ajungi din umilul sătuț de munte în capitala Austriei, nu era nici un lucru ușor, nici de toate zilele. De aceea, se cade să prețuim cum se cuvine această neobișnuită strădanie, pe care abia de ne-o putem închipui astăzi. Și e destul să rețină cineva acest fapt, ca să se vadă ce fel de om a fost Horia. Avea o deosebită încredere în milostivul împărat Iosif al II-lea, dela care mai putea veni vreo schimbare a situației. Pentru aceea alerga de atâtea ori la Viena. Din călătoriile sale cea mai interesantă e cea dela sfârșitul anului 1783. Împăratul fiind în Italia, el l-a așteptat până s'a reîntors, încât abia la 1 Aprilie 1784 a putut fi primit în audiență. În timpul așteptării, face cunoștință cu membrii unei societăți secrete care se numia „*Frăția de cruce*“ și avea de scop — sub semnul crucii — să lupte pentru ușurarea nevoilor celor necăjiți și asupriți. În adunările lor, făceau rugăciuni împreună și jurăminte că vor lupta pentru eliberarea celor subjugăți și se vor sprijini în toate împrejurările unii pe alții. Horia învață multe în această societate. Membrii ei, după ce Horia a fost omorât cum veți afla mai jos, au făcut un idol din chipul lui Horia, numindu-l „rege al Daciei“.

Primit în audiența mult așteptată, Horia cu mâna sa proprie înaintează împăratului cererea — în care Românii doreau drepturi egale cu ale celorlalte națiuni cu: Secuții, Sașii și Ungurii. Spune și cu viu graiu tot ce avea pe suflet, — că „Românii au de gând să-și facă singuri dreptate, dacă nu voiese să le-o facă nemeșii unguri“. Tăcerea împăratului asupra unui asemenea plan, a făcut pe Horia să creadă că împăratul n'ar avea nimica împotriva, dacă Românii și-ar cuceri drepturile singuri.

Alți doi asemănători conducători ai revoluției, ale căror simțăminte s'au unificat întru toate cu ale lui Horia au fost *Ioan Oargă*, zis *Cloșca* din Cărpiniș, județul Alba, născut la 1749 și *Gheorghe Marcu*, *Giurgiu*, zis *Crîșan*, născut la 1733 în satul Daca, județul Zarand. Cel dintâi, *Cloșca*, deasemenea a fost un țăran isteț și curajos. A fost și el mai de multeori ales și trimis ca delegat la Curtea din Viena.

pentru a cere drepturi pe seama fraților săi iobagi. Prima delegație e trimisă la 1779.

Al doilea, *Crișan*. era iobag al Statului și fost militar. Om mândru, hotărît și aspru, ceea ce a dovedit-o în cursul revoluției.

Horia, după ce s'a întors dela Viena, ia mai întâi înțelegere cu tovarășii săi, Cloșca și Crișan. Horia purta o cruce aurită despre care spunea că i-a dat-o însuși împăratul, precum și un pergament împodobit cu scrisoare, în care s'ar fi cuprins drepturile Românilor. Propaganda revoluționară a lui Horia ni-o înfățișează următoarele versuri poporane :

„Că eu pentru a vost folos
Am umbiat la Beciu (Viena) pe jos
Să vă-aduc vouă dreptate
Să vă las până la moarte,
Să fiți cu așezământ,
Până veți fi pe pământ
Și la pruncii voștri în lume
Să rămâe a Horii nume.
De împărat acum nimică
Nu vă fie nici o frică.
Acolo nimic să dăm
Că eu știu ce să lucrăm,
Acum de mine-ascultați
Ce veți afla, tot luați
Lănci și puști de vă gătați
Să fiți bine înarmați.
Iar care-i fecior voinic
Să-și capete și tulnic
Și-aceasta — încă să-mi știți
Carii credincioși să fiți
Clopotele joncheniți (?)
Și aici la mine veniți

Că-eu la case și la sate
Nici decum nu m'oiu abate
Nici la șes sfat nu voi face.
Că mie la deal îmi place
Să stați toți pe lângă mine,
Că-i frumos și-mi șade bine
Și ș'aceasta să-mi știți
Pe mine mă strejuți,
La culcuș și la sculare
Ca pe-al vostru tist (conducător)
[mai mare
Că eu până voi trăi
Și până eu voi fi
Vă voi scoate din nevoie
Și vă va fi tot pe voie
Nu veți mai avea necaz
De nevoile ce-ați tras.
Că voi pune listuri mari
Căpitan și cu căprari,
Și voi pune pace 'n țară
Nu veți mai fi de ocară“.

Focul revoluției se aprinde la câteva zile după sfântul Dumitru, al anului 1784. Într'o Duminică, sfârșindu-se slujba liturghiei, țărani adunați în biserica din Mesteacăn, făcând jurământ în fața altarului și preotul citind rugăciuni pentru buna reușită a riscatei lor întreprinderi și dându-le binecuvântarea dumnezeiască, pleacă la Alba-Iulia spre a-și aduce arme. Crișan avea să-i învețe meșteșugul militariei. Ungurii aflând de hotărîrea Românilor, caută sub condu-

cerea a doi subprefecți să prindă pe Crișan. Mulțimea ucide pe cei doi subprefecți. Iar în a treia zi dela izbucnire, ucid în Criselor 17 nobili. În câteva zile, Zarandul întreg ajunsese în mâinile revoluționarilor. În județul Hunedoara, au fost arse și devastate 232 curți nemeșești. Lupte grele s'au dat pentru cuprinderea orașului Deva. Șaptezeci și doi de țărani români mor în luptă, iar alții 44 ajungând prizonieri, Ungurii i-au spânzurat fără nici o judecată. Cât de mult au fost înșterbântați revoluționarii ne arată faptul, că preotul român, Avram Șuluț, fiindcă a avut nesocotința să îndemne pe țărani să nu mai asculte de conducătorii lor, a fost omorât pe loc.

Flacăările revoluției mistuitoare se întinseră repede, cuprinzând în focul lor cele mai de seamă comune din județele: Zarand, Alba, Hunedoara, Turda, Cluj ș. a. și ar fi învăluit întreg Ardealul, dacă n'ar fi sosit armata împăratului. Lupte grele s'au mai dat la satul Mihăileni, unde au fost uciși 85 de țărani. Ajungând armata în munți, iar împăratul Iosif al II-lea dând ordin să înceteze toate cruzimile față de țărani și iertându-i, Horia porunci la 14 Decembrie 1784, oamenilor săi să se întoarcă la casele lor. Căci el nu voia să lupte cu armata. Împreună cu Cloșca se retrăsese în pădurea Scorăcet din plasa Huedin, județul Cluj. Câțiva țărani, lăsându-se ispitiți de arginții lui Iuda — de cei 300 de galbeni puși pe capetele lor, — i-au tradat și au fost prinși la 27 Decembrie 1784. Sunt duși la Alba-Iulia, bătuți și aruncați în temniță. Ceva mai târziu, la 30 Ianuarie 1785 prin trădare a fost prins și Crișan. El știind ce-l așteaptă, s'a spânzurat însă în temniță cu cerelele opincilor sale. Trupul său a fost tăiat în patru bucăți, cari au fost puse spre vedere și spaima tuturor în Abrud, Bucium, Brad, Mihăileni, iar capul în Cărpiniș. În urma unei judecăți de formă la 28 Februarie 1785, în felul cel mai fioros, Horia și Cloșca de față fiind 2515 țărani români aduși cu forța, au fost frânți pe roată. Lasă să urmeze partea ultimă a asprei sentințe:

„În consecință Horia, numit și Ursu Nicolae și Ioan Cloșca, constatați fiind ca niște criminali crânceni, cari au comis omoruri și prădări, ca tulburători îndrăzneți ai lini-

ștei și siguranței publice, în conformitate cu codul criminal Theresian, articolul 63 despre tulburări și tumulte și articolul 90 despre tâlhării, au să fie duși pentru crimele acestea la locul îndatînat de execuție și acolo să li se frîngă cu roata toate membrele trupului, începînd de jos în sus, anume mai întîi lui Ioan Cloșca, apoi lui Horia și în modul acesta să fie trecuți din viață la moarte, iar trupurile lor să se despoae și taie în 4 bucăți, capul și părțile trupului să se pună pe roate pe lîngă diferite drumuri și anume în comunele unde au comis cruzimile cele mai mari, iar inimile și intestinele lor să se îngroape aici la locul supliciului.

„Această sentință s'a pronunțat în 26 Februarie 1785, pentru dînșii, ca o pedeapsă binemeritată, iar pentru alții asemenea lor, ca să le fie de exemplu și oroare“.

Din cele de pînă aci, ați văzut că scopul revoluției n'a fost acela pe care îl arată judecătorii unguri în sentințele lor, ci altul și anume: ștergerea greutăților iobăgești, micșorarea puterii nobililor, apoi pămînt și libertate pentru țăranul român. Deci răscoala avea nu numai un caracter social, ci și național. Pentru izbînda ei, Horia a intrat în legătură cu Domnul Moldovei Alexandru Mavrocordat dela Iași, la care a trimis trei delegați din Munții Apuseni. Revoluția n'a reușit, dar și-a dat roadele ei: Nobilii unguri la porunca împăratului, au început să se poarte mai omeneste cu iobagii români, s'au deschis mai multe școli pe seama fiilor poporului nostru, s'a trezit sentimentul național al poporului, îndeosebi însă al clasei intelectuale ce-o aveam în acele vremuri, preoți și mireni, cari ceva mai tîrziu, încep luptele pline de dărzenie ale unor luminați și neînfricați cărturari, conduse de vlădicii timpului: *Gherasim Adamovici al Sibiului și Ioan Bob al Blajului*, cari își fixează dorințele în „Libelul de cereri al Valahilor dela 1792“. E o luptă politică-națională din cele mai frumoase ale istoriei noastre.

* * *

Dela aceste întîmplări, scrise cu slove de sânge în istoria neamului nostru se împlinesc în toamna aceasta 150 de ani. „Asociațiunea“ noastră care și-a făcut o ploașă datorite din slăvirea eroilor ce au cîntorit viața istorică a

acestul neam, se 'nchină cu adâncă evlavie în fața amintirii lor neșterse.

Cu jertfa celor trei mari mucenici, împreună cu cea a zecilor de mii de eroi cunoscuți și necunoscuți, am ajuns să ni se facă însfârșit dreptate, să ne vedem în străvechitul pământ al Daciei-Romane de odinioară — în România-Mare de astăzi. Cunoscând, deci, faptele trecutului nostru și ale acelor cari s'au jertfit pentru binele nostru să căutăm, — după îndemnul Sfintei Scripturi, — să le urmăm credința, să fim vrednici de marele lor sacrificiu, păstrând cu evlavie istorica lor moștenire, pământul frământat cu cel mai scump sânge al fiilor acestui neam. Într-o vreme în care urmașii de astăzi ai asupritorilor de ieri ar voi iarăși să stăpânească pământurile ce nu sunt ale lor, umbrele mucenicilor din trecut trebuie să ne amintească datorita ceasului de față.

Meserie și negoț*)

de **Nicolae Martin.**

În cuvintele ce urmează atragem atențiunea sătenilor noștri asupra unei probleme de a cărei fericită deslegare atârnă în bună parte soarta fiilor lor.

Ne este futuror cunoscut că în primit ani după Untrea cea mare, legiutorul român a săvârșit una dintre cele mai mari dar și dintre cele mai îndreptățite întocmiri: reforma agrară. Datorită ei, moștile mari s'au împărțit în parcele de 5—25 jugăre și s'au dat țăranilor, adevărații muncitori ai pământului. În forma aceasta, s'a pus capăt unei nedreptăți ce zeci de ani de-arândul a supt puterea de viață a țăranului român.

Să nu credem însă că împlinirea acestei reforme nu va mai scoate neajunsuri la suprafața vieții satelor noastre. Dimpotrivă. Neajunsurile au și început să apară, iar unul dintre ele este îmbucătățirea proprietății țărănești.

*) Conferință populară.

Românul este binecuvântat de Dumnezeu cu mulți copii. Întinderea lui de pământ însă e mică, iar desele împărțiri și moșteniri îmbucătățesc atât de mult pământul, încât el nu mai poate asigura traiul unei familii. Se pune deci întrebarea: ce va face românul cu numeroșii lui fii? Li va mai putea feriți pe toți în agricultură? De sigur că nu, iar pentru a ocoli o sărăcire a lor, vor trebui îndrumați spre acele ramuri de activitate care să le asigure nu numai traiul, dar și puțința unui belșug de viață.

Unii cred că puțința aceasta nu o poate aduce decât industria mare și prin urmare dau sfatul să se înființeze fabrici care să atragă rămășița de populație ce nu mai poate trăi pe urma plugăriei. Noi nu discutăm înființarea de industrii din acest punct de vedere. Ținem numai să observăm că de industria mare se leagă negreșit și un rău, acela al muncitorimii dela oraș. Să ne lămurim.

Știm că fabricile sunt clădite de cele mai multe ori în orașe. Aceste fabrici au trebuință de sute de mii de muncitori pe care îi cheamă din sate. În felul acesta, fiii de țărani sunt smulși dela vatra părintească unde ei au crescut cu frica lui Dumnezeu, cu datinele și obiceiurile frumoase ale satelor și sunt aruncați deodată în vârtejul orașelor unde Biserica nu mai are mijloace rodnice de îndrumare în ce privește viața morală. În atelierelor mari ale întreprinderilor, în hurutul neîntrerupt al mașinilor, în disciplina oarbă a muncii de fabrică, acești fii de țărani ajunși muncitori, nema având legătură directă cu satele și cu părinții lor și sub înrăurirea nefericită a tot felul de învățături greșite, încep să piardă credința în Dumnezeu, obiceiurile și dătinile strămoșești, respectul de mai mari neamului și ce e mai mult, încep să-și piardă și naționalitatea, ajungând astfel niște muncitori fără căpătâiu și fără credință, purtând cu ei sămânța de destrămare a Patriei și a Bisericii.

Astfel stând lucrurile desigur că nu putem da îndemnul nostru țăranilor de a-și arunca fiii în vârtoarea vieții de fabrică, că împotriva de a-i îndruma spre alte îndeletniciri care să asigure atât neatârănarea cât și bunăstarea morală și materială și acestea sunt: meseriile și negoțul.

Înainte de a intra în miezul lucrului ne vom îngădui să spulberăm înțelegerea greșită pe care a avut-o și o are Românul despre meseriași și negustori, că ei sunt „domni“ dând numelui de negustor și „meseriaș“ și un înțeles disprețuitor, din care pricină Românii n'au îmbrățișat meseriile, dar mai ales negoțul în măsura cuvenită. Astfel dacă cineva nu vota să-și facă fiul agricultor, îl făcea „domn“, iar domn în mintea Românului a fost și este: „funcționarul“. Nu știu ce înțelegeți D-voastră prin cuvântul „domn“. Mulți cred că domn e acela care poartă pantaloni nemțești și cravată. Noi credem că domn e acela care e stăpân pe sine, pe munca sa, pe avutul său, pe cugetul său fără să fie luate în seamă hainele pe care le poartă. Și credeți D-voastră că funcționarul — idealul Românului — e domn prin funcția ce ocupă? Noi nu credem și să dea D-zeu să greșim, când afirmăm că nu găsim în țara aceasta un om mai de compătimit decât funcționarul român, stând cu tot ce are în viață la bunul plac al unui lanț de șefi și subșefi așezați pe un nesfârșit șir de trepte. Nu e oare mai bine să fii meseriaș sau negustor neatârnat, stăpân pe atelierul și negoțul tău, pe cugetul tău, decât un funcționar cu conștiința în buzunarul șefului! Destgur că da. Și atunci e greșită concepția că numai funcționarul e domn. Domn e și meseriașul și negustorul. Prin urmare să nu se creadă nefericit acel părinte care nu și-a putut face copilul funcționar, ci dimpotrivă să se bucure că l-a putut da la meserie și negoț, îndemnându-l să devie neatârnat în viață, adăpostit de mizeriile pe care le aduce cu sine funcționarismul.

O măsură chibzuită a părinților va fi deci aceea de a-și da odraslele la școale de meserii sau în ateliere mai mari, pentru că atelierul mic de cele mai multe ori nu este prevăzut cu uneltele cele mai bune, mai desăvârșite și nu folosește nici felul cel mai economic de producție, pe când un atelier mare, dar mai cu seamă o școală de meserii este totdeauna în stare de a ține pas cu îmbunătățirea producției și nu numai atât; școala e ea însăși chemată să hotărască ea însăși desăvârșirea acestei producții. În chipul acesta, absolventul unei școale de me-

serii ieșe înzestrat cu tot ce știința a găsit folositor în a produce cât mai repede, cât mai artistic, cât mai durabil și cât mai economic.

Există o părere, că meseriașul ar fi amenințat în existența sa de fabrica ce lucrează zi și noapte cu mașini ce produc cantități mari de mărfuri, iar în urma mijloacelor noi și a capitalului pe care-l stăpânește, poate produce mai ieftin decât meseriașul. Nimic mai neadevărat. Nu zicem că fabrica în urma mijloacelor mai noi de producție, nu produce mai mult și mai ieftin decât meseriașul. Nu! Dar fabrica n'a ajuns și nu va ajunge să ia pâinea meseriașului pentru că nu va putea lucra niciodată ceea ce lucrează meseriașul. Fabrica lucrează cantități mari și soluri comune de mărfuri, meseriașul lucrează cantități mici dar feluri artistice de mărfuri. Fabrica se îndreaptă spre gustul simplu al mulțimii, meseriașul spre gustul mai subțire al insului. Niciodată mașina fabricii nu va putea produce ceea ce produce destoinicia micului meseriaș, gustul lui artistic, spiritul lui născocitor și neatârnamarea sa. Cum ar putea deci să dispară micul meseriaș în fața fabricii! În plus, statisticile țărilor mai înaintate în ce privește industria ne dovedesc cu prisosință, că meseriile nu numai că nu dispar în lupta de concurență cu fabrica, dar față de progresul industriei înaintează și meseriile. Prin urmare de ce să tindem să facem din fiii noștri de țărani, lucrători de fabrică în loc să-i facem stăpâni pe atelierele lor mici... dar multe.

O altă îndeletnicire în spre care trebuie îndreptați pașii fiilor de țărani este *negoful*, iar instituția unde vor crește mai ales negustorii zilei de mâine este: școala elementară de comerț urmată de o practică de 2—3 ani într'unul din magazinele mai mari ale vieții noastre economice. Mulți vor sta la îndoielă auzind că negustorul trebuie format în școală. Desigur. Așa cum meseriașul nu mai poate fi format în micul atelier, de pe vremuri, ci în școala de arte și meserii, tot așa și negustorul nu mai poate fi format în mica prăvălie, ci în școala elementară de comerț pentru că trebuințele publicului consumator sunt atât de numeroase și de felurite încât îndeplinirea lor n'o poate da decât

școala. În mica prăvălie, practicantul cunoaște mărfurile numai la suprafață: preț și numire. Nu i se dă însă putința să pătrundă în tainele fabricației acestor mărfuri, unde și cum se produc ele. Nu e negustor acela care cunoaște marfa numai la suprafață fără ca să știe din ce e alcătuită ea, spre a se convinge de calitatea ei. Cunoștințele acestea le dă numai școala prin studiul mărfurilor. Și iarăși nu e negustor acela care nu și-a însușit o contabilitate care să-i arate câștigul întreprinderii, iar această știință de contabilitate tot școala i-o dă. De asemenea corespondența și aritmetica.

Școala elementară de comerț ține 3 ani. Anul întâi este închinat numai studiilor teoretice. Anul doi și trei însă îmbină teoria cu practica pregătind pe viitorul negustor pentru amândouă.

Am ținut de cuvânt să arătăm în câteva cuvinte felul de organizație al acestei școli numai pentru că în Transilvania nu este cunoscută îndeajuns, deși ea crește tocmai clasa de care Țara Românească are în clipa de față multă nevoie: negustorii.

Se știe că o bună parte din bogăția unei țări stă în comerț. Lucrul acesta însă, înainte de a-l fi înțeles noi, l-au înțeles străinii cari azi stăpânesc aproape întreg comerțul țării. Astfel trecem printr'o stare foarte îngrijorătoare, că pe când noi Românii stăpânim țara numai politic, străinii o stăpânesc economic. Bogăția țării a început pe nesimțite în mâinile lor. De aceea nu avem cuvinte îndeajuns de a îndemna pe sătenii noștri să-și dea fiții la negoț și meserii pentru că hărnicia, stăruința și spiritul lor de întreprindere cu timpul îi vor aduce acolo unde sunt azi străinii, recâștigând încetul cu încetul bogăția ce ni s'a răpit de-alungul anilor.

Despărțământul Reghinului

de **Al. D.**

Am înfățișat în trecutele noastre numere acțiunea de culturalizare pe care cu neobosită stăruință o desfășoară despărțămintele central județene ale Sibului, Clujului și Brașovului. Continuăm dările noastre de seamă reamintind obiectivul ce urmărim: o *informație* cât mai completă asupra activității despărțămintelor ca și o *relevare* a faptelor ce se impun cu puternic relief drept *pildă* organizațiilor ce acționează mai puțin energic:

Atențiunea ne este atrasă de data aceasta nu de activitatea vre-unui despărțământ central județean, ci de aceea a unul despărțământ de plasă ce a reușit printr'o muncă tenace și o frumoasă desfășurare de forțe să se bucure de o unanimă prețuire, recunoscută și de ultima noastră Adunare generală din Târgul-Mureșului. E vorba de acel desp. al *Reghinului*, din cuprinsul căruia numai vești minunate ne vin și unde domină încă un entuziasm ca cel mărturisit în rânduri precum:

„Vedem în jurul nostru, ridicându-se valuri furtunoase, auzim mugetul lor asurzitor, simțim dorințele lor îngrozitoare, totuși frica nu ne înspăimântă, groaza nu ne atinge, căci destinele neamului românesc întreg sunt conduse de călăuzitoarele stele, în fața cărora de atâtea veacuri ne închinăm: Patria, Neamul și Credința“. (Din Raportul general pe 1933/34).

Cine se poate exprima astfel, dovedește o mentalitate și o sursă de inepuizabile energii creatoare, menite să se reverse binefăcător nu numai asupra locului unde se află, ci să constituie și pentru alții un mustrător îndreptar.

Să ne apropiem însă de faptele ce îndreptățesc elogiul de mai sus.

Despărțământul Reghinului a activat atât în oraș cât și în satele din jur, sămânând pretutindeni urmele unor rodnice înfăptuiri. A folosit metodele de culturalizare cu înțelepciune și stăruință urmărind atât obiective de ordin biologic cât și de plan spiritual. Printre acestea, conferințele ocupă locul de frunte. Despărțământul de plasă al Reghinului se poate lăuda cu nu mai puțin de 377 conferințe, număr neegalat de *nici unul* din desp. de plasă și care atinge aproape cifra desp. central județean al Clujului. Cu toată opoziția ce se ridică astăzi împotriva metodei conferințelor, la o negare totală a rolului lor nu se va ajunge totuși niciodată, așa că putem presupune că multe din vorbele Reghinului vor fi căzut pe pământ bun și vor fi rodit. Dacă mai adăugăm apoi că propaganda prin conferințe a fost susținută de mijloacele moderne ale instrucției precum *proiecțiuni* ce au făcut educația demonstrativă și documentată a țăranilor în ce privește combaterea bolilor sociale de pildă sau rularea cu prilejul a 32 conferințe a filmului „*Viața lui Isus*” întărindu-se astfel pe bază vizuală credința și evitând sectarismul, — ne putem da seama că s’au obținut într’adevăr remarcabile rezultate și pe această cale. De altfel tabloul conferințelor ce ni s’a înaintat notează și numărul asistenților ce au atins chiar cifra de 2000 ca în *Luerin* la 10 Sept. a. tr. Și fiindcă înfățișăm argumente de ordin statistic, să arătăm situația bibliotecilor populare ale despărțământului din același punct de vedere numeric. Găsim act 48 de biblioteci populare adunând laolaltă 30.256 cărți, număr pe care iarăș nu-l egalează *nici un* despărțământ de plasă sau chiar central județean. Nu sunt acestea cifre de o convingătoare elocvență?

Trecând acum la realizările de alt ordin, „locul de onoare” — cum glăsuște Raportul general al Reghinului — îl ocupă edificarea *Casei culturale* din *Idicel-Pădure* unde trei oameni înimoși: învățătorul pensionar *D. M. Covrig*, tânărul preot *D. Bucur* și inv. *D. Șandru* cu sprijinul localnicilor și al despărțământului, au dus la bun sfârșit această operă: Inaugurarea Casei culturale a fost un prilej de aleasă sărbătoare pentru întreg ținutul.

Contribuția desp. din Reghin la înființarea școalelor țărănești e deosebit de remarcabilă. S'au organizat — cu ajutorul Camerei de agricultură din Tg.-Mureș — două școale țărănești una în *Lunca* și alta în *Râpa*, adunând și țărani din alte sate, dar ocupându-se numai cu demonstrațiuni și lucruri practice de pomicultură. S'au trimis apoi elevii la școala țărănească din Tg.-Mureș, la a cărei susținere materială a contribuit și președintele Reghinului.

O frumoasă grijă s'a arătat și sănătății locuitorilor printr'o susținută propagandă de combatere a boalelor so-

Inaugurarea „Casei culturale“ din Idicele-Pădure, la 7 Ianuarie 1934.

ciale prin conferințele cu proiecțiuni ce am pomenit mai sus, prin acordare de consultații și tratament gratuit la 1339 bolnavi, prin înființarea unei *farmacii școlare* în *Râpa de sus*, prin tipărirea de broșuri și tablouri concise cu indicațiuni și reguli igienice. Educația fizică a fost deosebit de ajutată prin donarea unei garnituri de aparate de gimnastică, școalei primare Nr. 1 din Reghin.

Activitatea de asistență socială s'a desfășurat cu prilejul Crăciunului când — în colaborare cu „Reuniunea Femeilor Române“, — s'au făcut daruri săracilor.

Se alătură acum opera de păstrare a patrimoniului spiritual al ținutului.

S'au înălțat astfel *trei* monumente închinat eroilor căzuți în războiul cel mare, în com. *Ibănești, Pietriș și Nădășea*, monumente ce s'au clădit aproape în înfregime din darul generos al președintelui despărțământului, faptă de o așa semnificație încât înlătură orice comentariu. S'au reparat apoi din aceleași preocupări — 12 cruci de hotar ce amenințau să se piardă, neîngrijite de nimeni.

Pe lângă 4 broșuri cu îndrumări practice, s'a tipărit broșura „*Figuri Murășene*“ de *Dr. E. Nicoară și V. Netea* (1933, Tg.-Mureș, pag. 80) în care autorii au ținut să aducă un îndușăitor omagiu unor personalități precum P. Maior, Gh. Șincal, Baronul I. Pop, Papiu Ilarian, Const. Romanu, Nic. Petra-Petrescu ce au lucrat pe ogorul național în *legătură* sau în acest ținut. Subliniem cu deosebită satisfacție acest gând și-l dorim generalizat în desp. noastre, întrucât numai astfel s'ar putea încheia o *tradiție locală* ce strânge și mai mult *legătura* omului cu pământul, prin trecutul său spiritual.

Toată această activitate asupra căreia am referat mai sus, e susținută de munca efectivă și solidară a cercurilor culturale, dintre care Raportul general remarcă acțiunea model a cercului din *Râpa* unde prezidează dl *P. Boșianu*, notar. Efectele propagandei culturale de aci au devenit sensibile prin înălțarea vieții morale și înlăturarea secetelor, prin edificarea numai în doi ani a *trei* școli primare, ridicate cu puterile localnicilor și cu mică ajutoare oțetale. În cele 3 sate ale acestui cerc cultural — *Râpa, Dătava și Dumbrava* — s'au ținut *109* conferințe și *13* serbări cu program artistic.

Rezultatul de care vorbim, a fost posibil — observă Raportul general al desp. — datorită solidarității factorilor culturali din sate printr'o acțiune armonică, neturburată de cele meschine neînțelegeri locale ce fac atâta rău organizațiilor noastre.

* * *

Am enumerat și comentat mai sus *realizări* ce conferă despărțământului din *Reghin* un loc de frunte în ca-

drul „Asociațiunii“, îndrumându-ne să-l considerăm ideea îndreptar activității culturale de pretutindeni. Ne simțim însă datorii să răsfrângem elogiul nostru în special asupra președintelui acestui despărțământ, asupra dlui *Dr. Eugen Nicoară* ce a dovedit încă odată, acolo în acel colț al Mureșului, că adevărata taină a oricărei fapte mari trebuie căutată în căldura inimilor ce bat generos pentru semenii oproșiți. E de altfel în toată activitatea președintelui nostru din Reghin o anume veche și creștinească dărnicie ce l-a făcut de curând să doneze Episcopiei Ortodoxe a Clujului spitalul său propriu, integrându-se prin acest rar gest — liniei tradiționale a danilor noastre boerești, de felul celor ce și „Asociațiunea“ a cunoscut.

Activitatea despărțămintelor

(Intregiri la Raportul general).

Intrucât nu toate despărțămintele și-au ținut la vreme Adunările lor generale și mai ales nu ne au trimis, la timp Rapoartele, activitatea lor n'a putut fi înregistrată în Nr. 4, al Buletinului nostru și prezentată Adunării generale din Tg.-Mureș. Ca o completare a Raportului general, publicăm așa dar acum câteva date asupra activității acelor despărțăminte.

Despărțământul de plasă Mediaș (Târnava Mare) și-a concentrat puterile întru reorganizarea cercurilor culturale. S'a folosit — în acest scop — bunul prilej al unor festivități date în comunele unde urma să se producă reorganizarea precum la Dorumloc, Ighis, Alba, Bierțan, Nemșa, Riehiș, Bratetu, Dârlos. Dintre aceste cercuri însă doar *Richișul* ne înștiințează că s'au ținut 8 conferințe și s'au dat 2 serbări.

În Mediaș s'au organizat mai multe serbări cu program artistic. Conferențiarul au fost: Dr. Aslan C. 1; Dr. Biriș Victor 1; Prof. Celăreanu Gh. de 2 ori; Dr. Chețan 1; Dr. Ciocan de 2 ori; Protop. Folea A. de 2 ori; Mușlea Const., președ. desp., de 3 ori; Neamțu I. 1.

Despărțământul central județean Miercurea-Ciuc. S'au constituit 5 desp. de plasă la Armăseni, Frumoasa, Gheorgheni, Ghimeș și Doslobeni. În desp. Armăseni s'au ținut 2 serbări. O echipă a pornit dela centru și a dat festivă-luri la Ghinea și Livezi. A funcționat și un cor al desp. condus de d-na Locot. Șt. Ionescu.

Numărul conferințelor a fost bogat. Au vorbit dnii: Prof. Anastasiu T. 1; Prof. Beju I. 1; Pr. Clocan Romulus 1; Comăntci N. de 2 ori; Dr. Costin de 3 ori; *Dumitrescu Al. de 7 ori*; *Dr. Gernar Eugen de 15 ori*; *Dr. Grosberg Solomon de 7 ori*; Ghibu On. 1; *Dr. Hodi Carol de 18 ori*; Pr. Alexandru Ion de 2 ori; Dr. Iosif Eduard de 2 ori; *Kozan Emeric de 10 ori*; Kreiza Victor, colonel 1; Paldan Scarlat de 2 ori; Pașnicu Petre 1; Pașnicu Adelina de 4 ori; *Pop Aurel Baldi de 5 ori*; Dr. Rittman de 4 ori; Pr. Dlad I. de 2 ori; *Dr. Weiss Maurițiu de 5 ori*; Szoki Augustin 1.

Despărțământul central județean Oradea Mare a comemorat momentele istorice mai importante din viața noastră și a participat la toate manifestațiile naționale de seamă. A organizat sub egida „Astrei” conferințe cu sprijinul *Extensiunii universitare din Cluj*. Dl T. Neș, președintele desp., a trimis prin Legația Română din Londra dlor *Seton Watson* și *Wickam Steed*, o scrisoare de mulțumire pentru atitudinea lor față de conferințele revizioniste ale contelui Bethlen.

Conferențarii au fost dnii: Botez N. A. 1; Cosma Aug. 1; Ghibu On. 1; Negru Mator Th. 1; *Neș T. de 6 ori*; Sergescu P. 1; Stanciu V. 1; Strat Gh. 1; Ștefănescu I. I. de 2 ori; Ștefănescu Toma 1; Turla Dr. Nic. 1.

Despărțământul central județean Someș are sub oblăduirea lui culturală 53 de comune, dintre care 37 au cercuri culturale cu bibliotecă cărora li s'au distribuit peste 4000 broșuri. S'au ținut ca de obicei sărbătorile naționale dându-se o mai mare amploare zilei de 1 Decembrie.

Remarcăm faptul că în toate satele Someșului s'a comemorat *Memorandul*, citindu-se de către învățători o conferință-tip a președintelui acestui desp. S'a prăznuit deasemenea amintirea lui I. Pop-Reteganul.

Conferențarii au fost dnti: Boca Romul 1; Borșa A., prof. univ. 1; Cherebaștu P. 2; Comerzan G. Oct. 1; Constantinescu C. 1; Directorul liceului de băieți Gherla 1; Jinga V., prof. univ. 1; Motogna Victor Dr. 1; Pop At., inspect. 1; Rădulescu căpit. 1; Rebrean U. Dr. 1; Șanta I. Dr. 1; Șonertu Nic., prof. 1; Scherhauser M. 1; Ștefănescu Dr. 1.

Despărțământul de plasă Toplița (Mureș) a participat la manifestațiile cu caracter național și în special la întrunirea antirevizionistă. La 27 Aug. 1933 a dat o serbare în folosul reparării bisericilor.

Au ținut conferințe și cuvântări dnti: Balomir Mircea 1; Bucur I. 1; Filip Alexandru 1; Gheorghiu Nic. 1; *Gliga Pr. Aurel, președinte de 9 ori*; Hușu Gh. 1; Luca Dr. Ioan de 2 ori; Neamțu Pr. Oct. de 4 ori; Nicoară Dr. Eugen 1; Nistor Florea de 3 ori; Oprea N. de 2 ori; Schauer Dr. M. 1; Simedria I. 1; Tabarcea I. 1.

Despărțământul central județean Zălau. Cuprinde 26 comune, în fiecare existând un cerc cultural și o bibliotecă. A activat în colaborare cu alte societăți culturale precum „Tinerimea“ din Ulmeni, cu prilejul înălțării unei troițe și punerii pietrei fundamentale a Casei culturale de acolo și cu Societatea studenților sălăjenii din Cluj.

A înființat o școală țărănească ce a durat o lună cu 15 elevi.

Dr. *Leontin Ghegariu*, președintele desp., a ținut 11 conferințe la sate, iar prof. I. Solțetu 2.

Un nou despărțământ de plasă.

Intelectualii români din plasa Ocland s'au întrunit în 29 Noembrie a. e., la reședința plășii, în Ocland și au înființat *despărțământul de plasă Ocland*. Adunarea a decurs în mijlocul unui entuziasm vrednic de remarcă, condusă fiind de domnul notar public din localitate, *Dr. Aurel Rusu*. Au luat parte numeroși reprezentanți din comunele apropiate.

În „*Moșiunea*“, adoptată în unanimitate, se spune: „Având în vedere că aproape în toate cele 30 comune aparținătoare acestei plăși sunt foarte mulți locuitori de origine română, după cum adevăresc bisericuțele vechi, dărăpănate, fără uși și ferestre, lăsate în părăsire, apoi capelele, clopotnițele, cari odinioară chemau pe români la rugăciune, cimitirele unde zac osemintele strămoșilor noștri, date uitării, iar sfintele cruci rupte și aruncate parecă intenționat, ca și ultimele mărturii de viață românească pe aceste platuri să fie nimicite, luând în considerare că aproape toți acești români, în urma vitregiei sorții și timpurilor trecute și apuse pentru totdeauna, și-au pierdut graul, legea, portul — și în multe cazuri — și conștiința de români,

„motivați de faptul, că reducerea acestor frați înstrăinați la legea și conștiința strămoșească formează datorința nu numai a Statului și a autorităților, ci și al oricărui bun patriot român,

„cunoscând activitatea laborioasă dezvoltată de societatea culturală „*Astra*“....

„... credem că astăzi cu atât mai mult „*Astra*“ este în situația ca — pe lângă biserică și școală — să contribuie în mai mare măsură la reducerea fiilor înstrăinați la obârșia românească....

„cu mare însuflețire decidem înființarea *despărțământului de plasă „Astra“* cu reședința în *Ocland*.

Președinte a fost ales dl prim-pretor *Dr. Macedon Cionca*, *vicepreședinți* domnii: notar public *Dr. Aurel Rusu* și s. revizor *Virgil Stănilă*.

Ținem să accentuăm din prilejul acesta că înființarea acestui *despărțământ de plasă* este a se mulțumi distincției luptător pe teren național, dlui *Dr. Macedon Cionca*. D-sa a dat dovezi și în trecut despre dragostea ce o nutrește față de instituția noastră.

Comemorări

Septimiu Albini, Zaharia Boiu, N. Cristea.

Una din vechile forme ale naționalismului „Astret“ a fost totdeauna tradiționalismul ei. Printre cele mai evidente determinante ale națiunii, tradiția constituie un element fundamental pe care „Asociațiunea“ l-a cultivat cu mare grijă. De aci participarea frecventă și ploasă la comemorări.

La 18 Noembrie s'a desvelit monumentul dela mormântul din Cut-Alba al lui *Septimiu Albini*, profesorul, publicistul și îndrăznețul luptător pentru cauza sfântă și dreaptă a poporului român din Ardeal. Delegat al Comitetului Central a fost dl *Dr. Vasile Bologa*, ce a rostit o mișcătoare cuvântare de închinare, expunând sbuciumata viață a lui *Septimiu Albini*, înfățișând epoca profesoratului său, a gazetăriei sale dela „*Tribuna*“ care l-a dus în 1889 o lună în temnița din Cluj, 8 zile în închisoarea din Sibiu, iar în 1893 trei luni în închisoarea de stat din Seghedin. Rolul său în procesul Memorandului și trecerea în vechea țară la București, de unde se înapoiază în 1919, văzându-și împlinit minunatul vis al Unirii spre a muri apoi după ce viața îi dăduse suprema mulțumire, sunt momente ce dl *Dr. V. Bologa* a dezvoltat cu adâncă simțire. Desprindem încheierea cuvântării sale :

„Mare suflet, mare patriot român ale cărui virtuți alese și sacrificii vor fi pururea icoană strălucită pentru urmașii noștri, din generație în generație.

„Mie conșcolarulul său în tinerețe, mi-a venit duloasa încredințare cu acest prilej, să aduc și să închin steagul Asociațiunii cu adânc sentiment de admirație și venerație, memoriei neuitatului profesor pe vremuri al școlii Asociațiunii și neînfricat luptător și erou al neamului.

„Bipe cuvântată să-i fie memoria din neam în neam“.

* * *

De curând a fost sărbătorită apoi la Sibiu amintirea a doi bărbați de seamă ce au jertfit pe altarul patriei,

servind cu același abnegație și „Astra“ noastră. E vorba anume de *Zaharia Boiu* și *Nicolae Cristea*.

Cel dintâi a fost membru al Comitetului central din 1867 și până la 1901 adică timp de 34 de ani, iar din 1892 prim-secretar al „Asociațiunii“ și redactor al „Transilvaniei“. A avut o bogată și variată activitate publicistică, distingându-se și prin cuvântări ținute în cadrul „Astrei“ cu prilejul mai ales al așezării în sala de ședință, a portretelor foștilor președinți ai „Astrei“.

Cel de al doilea — *Nicolae Cristea* — a fost membru supleant al Comitetului central, din 1865 arhivar și bibliotecar al „Astrei“ până în 1870.

Inchinarea „Asociațiunii“ a adus-o vicepreședintele nostru — dl *Dr. Gh. Preda* — din a cărui cuvântare cităm :

„Dacă „Astra“ a fost leagănul cugetărilor și năzuințelor românești a fraților de dincoace de Carpați, dacă ea a putut să dea acestui popor românesc ceea ce i-a dat sub raport cultural, moral și național, aceasta se datorește membrilor și funcționarilor săi devotați, între cari socotim la loc de frunte pe *Zaharia Bolu* și *Nicolae Cristea*.

Acești membri și funcționari prin interesul și zelul deosebit în realizarea scopurilor „Astrei“ au fost prețioși colaboratori ai acelor ce conduceau în acele vremuri „Asociațiunea“ noastră culturală.

Conștiințiozitatea depusă în îndeplinirea atribuțiilor lor a constituit un exemplu pentru urmași, iar greutățile cu cari au luptat și pe cari le-au învins constituiesc pentru noi îndemnuri ca în aceste vremuri grele, să ne încordăm și mai mult puterile, atât pentru cauzele și interesele „Astrei“, cât și pentru cauzele și interesele neamului.

Căci în epoca în care îndrăzneala și capriciul unora, răstoarnă principi, idei și sentimente bune, căutând să întroneze domnia bunului plac și chiar a imoralității; în o epocă în care vizionarii răătăciți, scormonesc ordinea socială și caută să dărâme fundamentul ei; în o epocă în care unii ridică edificiul numai cu fațada spre viitor, rupând cu totul legăturile cu trecutul, noi credem că îndeplinim o sfântă datorie de conștiință să scoatem cât mai bine în evidență oamenii mari ai trecutului, pe acei care prin munca lor înțeleaptă și conștiințioasă au statornicit și pus temelii atâtor de multe și bune organizațiuni și creațiuni“.

, Institutul Masaryk, pentru educația poporului“, în Cehoslovacia

de **Dr. Libuše Monasterianu.**

Când și-a pierdut libertatea poporul cehoslovac, fiind biruit în anul 1620, în lupta de pe „Muntele Alb“ și când ajunse sub jugul Habsburgilor — decăzu în scurt timp, nu numai din punct de vedere politic, dar și din punct de vedere cultural. Acela la începutul secolului al XIX-lea a urmat o trezire din apatie, în care căzuse și după ce primi, în a. 1848, anumite drepturi politice, se desvoltă, într'a doua jumătate a sec. al XIX-lea, și pe terenul cultural. Conducătorii au înființat diferite societăți culturale și biblioteci; au apărut diferite reviste științifice și literare; universitatea din Praga a început cu ținerea unor conferințe populare; se dau și reprezentații teatrale, etc. Atunci au fost fondate și întâele societăți, cari au lucrat, după cum au știut ele mai bine, pentru educația poporului.

Au întemeiat societăți școlare, cari întrețineau școli cehești în regiunile cu populație mixtă, societăți muzicale, corale, teatrale, societăți pentru educația lucrătorilor (și anume: „Academia muncitorească“, fondată de partidul social-democrat și „Școala centrală muncitorească“, fondată de partidul național-socialist), societatea „Sokol“-ilor, pentru educația fizică, cunoscută și în străinătate.

Munca culturală a acestor societăți n'a fost însă sistematică, până la înființarea, în a. 1906, a „*Uniunii culturale*“, adică a corporațiunii, care avea de scop de a împreuna toate elementele culturale și de a le organiza, pentru o muncă comună. Ca întâi președinte al acestei societăți fu ales profesorul universitar Dr. Pastrnek, care ocupă această funcțiune și în ziua de astăzi. Tot atunci fu aleasă, ca vicepreședintă, doamna Renata Tyršová, fiica lui Fügner și soția lui Tyrš, întemeietorul asociației „Sokol“-ilor. Dna Tyršová*este și astăzi membră de onoare. „*Uniunea culturală*“ și-a ajuns, de fapt, scopul. S'au format filiale în diferite orașe, mari și mici, cari au lucrat independent, cu sprijinul centralului din Praga, primind de acolo îndrumări,

conferențieri, programe, filme, etc. După formarea statului Cehoslovac a sprijinit însuși statul, prin diferite legi, moralcește și materialcește, „Uniunea culturală“.

Cu ocazia serbării zilei nașterii (a 70-a) a președintelui Masaryk, în a. 1920, s'a colectat o însemnată sumă de bani, dându-se fondului numirea de: „*Fondul național Masaryk*“. Din suma aceasta a destinat președintele Masaryk 4 milioane de coroane cehoslovace pentru întemeierea unui institut, care să aibă de scop educația poporului. „Uniunea culturală“ a fost încredințată să formeze institutul, împreună cu „Academia muncitorească“, cu „Matișa slovacă“, cu „Universitatea țărănească liberă“ și cu „Școala centrală muncitorească“. Statutele institutului au fost revizuite și prelucrate, apoi a fost rugat președintele Masaryk să dea institutului numele. În 7 Martie 1925, cu ocazia zilei nașterii președ. Masaryk, a fost proclamată sărbătorește înființarea: „*Institutului Masaryk, pentru educația poporului*“, de către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii publice. Cu ocazia aceasta a donat Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii publice suma de 100.000 coroane cehoslovace.

„*Institutul Masaryk*“ își are sediul în Praga și o rețea întreagă de filiale, pe întreg teritoriul Republicii cehoslovace. Aceste filiale primesc întotdeauna îndrumările dela centru, apoi programe, conferențieri, cărți informative, diapozitive, filme etc. Din când în când sunt chemați delegații filialelor la centru, pentru a primi sfaturi și directive privitoare la activitatea lor pe viitor.

Institutul are diferite secții :

1. *Secția literară* se ocupă în primul rând cu aranjarea și controlarea bibliotecilor pentru popor. Prin legea din a. 1919 se impune fiecărei comune o bibliotecă. Bibliotecarilor — mai ales în locurile mai mici — li se trimit de 2—4 ori pe an liste de cărți potrivite și, din când în când, se țin cursuri speciale pentru ei. Bibliotecile sunt întreținute de către comune, care primesc și un ajutor de stat pentru aceasta, atât în numerar, cât și în cărți. *Selecionarea cărților o face secția literară*, care mai donează și ea, în fiecare an, cărți pentru aceste biblioteci, în regiunile sărace. Expediază anual 30.000—60.000 de cărți. Mat

are „Institutul Masaryk“ multe *biblioteci ambulante*, rămase dela „Uniunea culturală“ (acestea au primit, în a. 1906, o diplomă la Expoziția din Milano). Secția literară urmărește cu atențiune întreagă viața literară cehoslovacă, supraveghează ca *bibliotecarii să primească informațiuni obiective despre noutățile literare și luptă din răzputeri împotriva literaturii pornografice.*

Secția literară are o subsecție specială, numită: „*Prietenii literaturii pentru tinerime*“, care se îngrijește de *lista cărților pentru tinerime, de poeziile potrivite spre recitare, la serbări școlare, aranjează expoziții, etc.* (O expoziție cu cărți cehești de ale tineretului a fost deschisă anul trecut, prin mijlocirea societății letono-cehoslovace, în Riga și în statele nordice, unde a fost împărtășită expoziția de o critică foarte măgulitoare.)

2. *Secția pentru conferințe.* În Praga există, încă înainte de războiu, așa-numita „Școală a lui Hus“ (azi aparține „Institutului Masaryk“), așezământ model, pentru cultura poporului. Acolo se țin *conferințe*, de obicei în cicluri și diferite *cursuri*: de *limbi*, de *scris la mașină*, de *contabilitate*, de *lucru manual* (mica industrie artistică, compactarea cărților, conservarea poamelor etc.). Conferințele au fost ascultate de 28.000—71.000 persoane; cursurile de limbi au avut 900—1400 elevi; cursurile practice 400—800 elevi. Diferite filiale de ale Institutului organizează la țară asemenea conferințe și cursuri, într-o măsură mai mică.

Afară de aceea se țin *cursuri în scris*, cu scopul ca și cetățenii dintr-o comună depărtată să aibă posibilitatea de a se cultiva. În a. 1933 s'au ținut 29 cursuri în scris.

3. *Secția muzicală.* În Praga se țin, în „Școala lui Hus“, *conferințe muzicale și cursuri*: despre teoria muzicii, despre diferite instrumente și despre *canto*, cursuri de declamație, dramatice și de gimnastică ritmică. Afară de aceea se aranjează — odată pe săptămână — *concerte și ceaiuri muzicale*. Idealul Institutului este de a crea cu timpul un conservator pentru popor. La țară se aranjează diferite serate muzicale, șezători, serbări populare, etc.

4. *Secția teatrală* aranjează conferințe cu teme teatrale, urmărește viața teatrală cehoslovacă, dă sfaturi teatrelor de diletanți.

Subsecția „Teatrul pentru tinerime“ recomandă piese potrivite, compune programe de șezători pentru copii și pentru ucenici, publică concursuri de piese bune pentru copii.

5. *Secția radiofonică* emite conferințe și producțiuni muzicale prin radio. Are un delegat într-o comisie, care se îngrijește de nivelul cultural al programelor radiofonice.

6. *Secția pentru arte plastice* aranjează conferințe despre arta plastică și despre cultura aplicată (acasă: mobile, vase, etc.), întreprinde excursii, dând explicațiile necesare la expoziții de pictură și sculptură, în galerii și muzee, la monumentele arhitectonice. Trimite la țară expoziții ambulante grafice, cu reproducțiile tablourilor bune și ale artei industriale.

7. *Secția pentru „teatrul de păpuși“*. Pentru că și „teatrul de păpuși“ joacă un rol însemnat în educația poporului, l-a luat „Institutul Masaryk“ în programul său. Răspândește piese potrivite, trimite „teatre de păpuși“, artistice lucrate, diferitele filiale dela țară și coloniilor cehoslovace din străinătate, ține contact cu societățile internaționale pentru cultivarea „teatrului de păpuși“.

8. *Secția cinematografică* ține în evidență toate filmele străine și cehoslovace și le clasează după valoarea lor artistică. Delegatul ei susține interesele educației poporului în fața comisiei de stat pentru cenzurarea filmelor. Atenția cea mai mare o dă filmelor culturale. Aranjează reprezentații cinematografice model, împreunate cu mici conferințe instructive, pe tot teritoriul Republicii Cehoslovace și — împreună cu comisia pentru filme școlare, — compune programe cinematografice pentru școli. Are legături strânse cu „Comité international pour la diffusion artistique et littéraire pour la cinématographie“ și ia parte la congrese și expoziții cinematografice. La Praga s’au ținut cursuri pentru regizori, pentru actori și pentru operatori și s’au filmat câteva filme pentru școlari, în regie proprie. Institutul a adunat 809 filme culturale (de o lungime de 301.980 m.) pe cari

le împrumută la țară; câteva filme le-a putut plasa și în Olanda, în Franța, în Anglia, în Germania și în Iugoslavia.

9. „Secția pentru recreere“ studiază problema recreerii celor mai săraci, mai ales a celor dela periferia orașelor mari, dă sfaturi orașelor, unde să aleagă locurile de joc pentru copii, comisiilor județene, unde să ridice tabere de vară, etc. În fiecare an aranjează cursuri pentru comandanții taberelor de vară.

10. „Secția de studii“ ține evidența tuturor lucrărilor privitoare la educația poporului și posedă astăzi o bibliotecă de 2137 volume și o sală de lectură cu multe reviste de specialitate, cehoslovace și străine. Adună articolele din diferite ziare și reviste, privitoare la educația poporului. Studiază, teoretic și practic, metodele pentru educația poporului și trimite specialiștii, ca să studieze în străinătate. Aranjează congrese și expoziții. *Intrefine legături cu societățile străine de acelaș caracter.* Intocmește lucrări statistice.

11. „Secția financiară“ administrează averea „Institutului Masaryk“ de circa 5,400.000 coroane cehoslovace, din care suma de 4,000.000 este donațiunea președintelui Masaryk. Institutul se susține din dobânzile capitalului susindicat, din venitul diferitelor spectacole, conferințe, cursuri, etc., din cotizația membrilor, din donațiuni și din subvențiunile Statului, ale băncilor mari și ale particularilor.

Organizație. „Institutul Masaryk“ este o societate autonomă. Organul ei principal este adunarea generală, care alege un comitet cu un președinte în frunte. Membri sunt: I. *Membri fondatori și anume:* 1. Societatea „Sokol“-ilor; 2. „Academia muncitorească“; 3. „Matilja slovacă“; 4. „Universitatea liberă țărănească“; 5. „Școala centrală muncitorească“. II. *Membri secundari:* 1. „Asociația de gimnastică, a lucrătorilor“; 2. „Asociația societăților școlare naționale“; 3. „Uniunea culturală pentru Slovăcia“, cu sediul în Bratislava; 4. „Centrala Uniunilor culturale din Brno“; 5. „Asociația teatrului cehoslovac, a diletanților“. III. *Membri de onoare.* IV. *Membri activi.*

Numărul membrilor fondatori este nelimitat. Adunarea generală poate să numească și alte corporațiuni ca membri

fondatori, însă trebuie să fie o corporațiune, care să se ocupe cu educația poporului și să lucreze în spiritul președintelui Masaryk. Membri de onoare sunt acele persoane, cari au mari merite pe terenul educației poporului. Din comitet face parte și un delegat al Ministerului Cultelor. Afară de adunarea generală și de comitet, s'a mai creat încă așa-numitul „consiliu“, în care sunt reprezentate toate societățile culturale din întreagă Republica cehoslovacă și care își ține odată pe an „sfatul“ cel mare. Munca culturală se duce în îndeplinire în diferitele secții sus-numite, însă numai de specialiști. Institutul își are revista proprie, numită „Cultura cehă“ („Česká kultura“).

Slovacii au avut și ei o „Asociație centrală pentru cultivarea științelor și pentru cultura poporului“ („Matice slovenská“) — centrul vieții culturale din Slovăcia. În anul 1875 a fost disolvată această societate de către guvernul maghiar și averea i-a fost confiscată. După constituirea Statului cehoslovac și-a reînceput activitatea.

În Septembrie 1919 au fondat Slovacii și Cehii din Brattslava: „Uniunea culturală pentru Slovăcia“, care și-a început activitatea, în curând, asupra întregului teritoriu slovac și a ajuns centrul de educație culturală între Slovaci. Mai târziu a ajuns să se înscrie ca membru în „Institutul Masaryk“. Această societate lucrează, împărțită fiind tot în secții. A aranjat în răstimpul dela 1919—1923: 452 conferențe, 58 cursuri, 156 concerte, 75 reprezentații teatrale, 303 reprezentații cinematografice culturale, 45 serbări, etc., cu totul: 1586 puncte de program, cari au fost ascultate sau vizitate de 1,160.819 persoane, în afară de serbările mari, ținute sub cerul liber. Tot această societate editează și revista pentru educația poporului, în limba slovacă, numită „Poporul nostru“ (Náš ľud).

Teoria monografiei sociologice de: Traian Herseni cu un studiu introductiv de sociologie monografică, știință a realităților sociale de Dr. Gusti și Tehnica monografiei sociologice de H. Stahl.

Cadrul restrâns al revistei nu permite decât să atragem atenția asupra acestor două lucrări și prin ele asupra merituoselor opere întreprinse de D. Gusti și școala sa.

În studiul introductiv, D. Gusti face o introducere asupra sociologiei contemporane și a sistemului său, asupra necesității și istoricului monografiei, ajungând la sociologia monografică, care completează descripția prin explicații și înlocuiește observația ocazională și fragmentară prin cercetări sistematice și integrale. Bazându-se pe cercetările sociologice de pe teren, deci pe experiența câștigată în un șir lung de ani, ajunge să stabilească regulile metodei monografice rezumate în aceea că observația trebuie să fie sinceră și obiectivă, exactă și completă, verificată și controlată, colectivă, bine informată și preparată, intuitivă.

D. Herseni studiază o parte generală cu sisteme și metodologie generală și una specială cu diferențele cadre, manifestări și metodologie specială, ajungând ea încheiere la regulile care trebuie să prezideze la prelucrarea materialului și la obținerea avantajelor din cercetările monografice.

D. H. Stahl după câteva observații generale (înregistrarea faptelor, a opiniilor, etc.) și de tratare a problemelor sociologice, ajunge la organizarea muncii pe teren și la îndrumările practice pentru întocmirea unei monografii.

Technicele speciale sunt ilustrate cu o serie de observații făcute în cursul monografiei sociologice din satul Drăguș. Autorul insistă în special asupra sistemului sociologic de cercetări al Profesorului Gusti (manifestări spirituale, economice, juridice și politice), dând mai multe metode de organizări de dosare pe chestionare, de foloasele obținute prin colaborare științifică cu diverși specialiști, expune un plan de lucru pentru cercetători izolați, etc.

Dacă cea dintâi lucrare este o operă informativă, o contribuție de fixare și lămurire a unor metode și probleme ce aparțin monografiștilor, cea de a doua este o continuare a acelei dintâi și folosindu-se de principiile expuse în ea, stabilește metodele unei anchete sociale adevărate planurile de lucru ale fiecărei probleme luate în parte.

Ca unul ce considerăm aceste monografii sociale din un sat, ca înregistrări a manifestărilor sufletului colectiv al satului, credem că ar fi trebuit mai mult lămurit cadrul psihologiei familiar și colectiv (social), precizând și completând observațiile expectative, cu rezultatele ce le-ar fi dat tehnica și metodele psihologiei biologice (experimentale).

Cum în toate examenele noastre științifice (la normali și anormali) observația joacă rolul cel mai important, prețuim rigurozitatea observației impusă prin metoda-Profesorului Gusti cu atât mai mult cu cât munca întreprinsă cere entuziasm, bunăvoință, timp și sacrificii.

Trebuie să recunoaștem că pentru stabilirea tipului este nevoie încă de multe și intense cercetări.

Astăzi acest lucru pare cu atât mai dificil cu cât resursele materiale sunt mai greu de obținut.

Examinații noștri (sătenii) se arată sătui de studiile întreprinse asupra lor și prețind (cu drept cuvânt) realizări de care să se poată folosi.

Pentru ca aceste monografii să nu rămână deci numai niște documentări istorice, Profesorul Gusti și școala sa încearcă în ultimul timp pe lângă observații și anumite realizări utile pentru sat, realizări prin care să poată și mai ușor câștiga simpatia examinaților.

Ulterior ne va arăta întrucât aceste străduințe meritorii vor ajunge la rezultatul dorit.

Credem că opera dlui profesor Gusti și a școlii sale ar fi mai înlesnită și mai fecundă cu contribuția societăților culturale, care prin scopurile lor urmăresc cunoașterea și ridicarea satului și care în marginile slabelor resurse materiale de care dispun, aduc în această direcție contribuțiuni folositoare. *Dr. G. P.*

*

Gheorghe Brânduș: Valorificarea muncii și raționalizarea gospodăriei țărănești. (Biblioteca populară a „Asociațiunii“ Nr. 214, pag. 88, Lei 5).

Broșura cu acest titlu a dlui Gh. Brânduș se alătură lucrărilor cu sfaturi economice și gospodărești ce „Asociațiunea“ a publicat în „Biblioteca populară“ cu scopul de a-și da contribuția ei la opera de înălțare materială a satului. Într-o vreme în care factorul economic se face tot mai mult simțit, o astfel de lucrare atinge răni din cele mai dureroase pentru societatea noastră rurală actuală. „Valorificarea muncii“ și „raționalizarea gospodăriilor țărănești“ sunt așa dar probleme ce interesează în cel mai înalt grad economia noastră prezentă. Expunân-

du-le, autorul a dovedit că are „mână bună“.

Dar broșura de care ne ocupăm, își adună meritele ei din modul mai ales în care autorul a știut s'o construiască.

După tâlmăcirea termenilor ce au într'adevăr un aspect prea tehnic și pe care autorul reușește totuși să-i tâlcuiască limpede, dl B. trece la punerea însăși a problemei valorificării muncii explicându-i datele dinainte și de după războiu, arătând soluțiile conducătorilor țării și dând apoi indicațiuni întru remedierea crizei. O mărire a producției agricole înșirând și mijloacele de a o obține, o îmbunătățire a calității producției, cultivarea încă și a altor plante în afara cerealelor — iată câteva îndrumări ce duc la o mai rodnică răsplătire a muncii țărănești.

Autorul se ocupă apoi de *raționalizarea gospodăriei țărănești* în latura ei agricolă, dar privind și ceilalți factori ai producției, încheindu-și lucrarea cu o potrivită plasticizare a ideilor ei printr'un dialog între țărani, unul reprezentând vechea gospodărie primitivă, celălalt pe cea raționalizată.

Systematic alcătuită, cu suficientă documentare, cu o silință continuă de limpezire a greutăților ridicate de probleme, cu o latură de imediate aplicațiuni practice, broșura dlui Gh. Brânduș se recomandă dela sine propagandiștilor noștri culturali ce vor găsi aci un neprețuit izvor de materiale pentru conferințele lor economice. *Al. D.*

*

„Biblioteca populară a „Asociațiunii“. Nr. 217. *Noroc și veselie.* („Măruța Sabie“ și alte schițe umori-

stiee din viața poporului) de *Nicolae Lupu*. (5 Lei).

O cărțuție plină de umor sănătos.

Ne aduce pe dinaintea ochilor tipuri caracteristice dintr'un sat românesc de pe Târnave.

Dlul prof. Nic. Lupu i-a reușit să ne redea, plin de vioiciune, fotografia câtorva persoane: pe limbuta satului „Mărtuța Sable“, care-și găsește ac de cojoc; pe posnașul satului „Baciul Evlavie, făcătorul de comedii“; pe Mitrea Pupăză, care își vără nasul în toate discuțiile; pe „Badea Nicolae, înțeleptul“, filosoful satului; pe „Chiriac Mincinosul“, etc. Păcat că alte schițe n'au avut loc în broșura de față, fiind numărul coalelor limitat.

Tăraniil descriși rād, povestesc bazaconii, lucrează, filosofează.

Autorul a publicat în ziarele noastre o serie întreagă de astfel de schițe. Poate fi considerat de pe acum între bunii scriitori populari — având o *tendință vădită* în schițele sale și totodată un spirit de observație dezvoltat.

Câteva provincialisme de pe Valea Târnavelor sunt explicate într'un glosar, la sfârșit.

Broșura să se alătore seriei de scrieri umoristice potrivite pe seama poporului. *H. P.-P.*

*

„Viața ilustrată“, (Martie—Noembrie, Nr. 1 până la Nr. 9).

Centru spiritual al Românilor din ținuturile ungurești, reședință a Mitropoliei ortodoxe, sediu al „Asociațiunii Transilvane“, orașul în care apăreau „Tribuna“, „Transilvania“, „Luceafărul“, „Telegraful român“, „Foata poporului“ — *Sibiul* a trăit după războiu o viață culturală în mod natural mai puțin strălucită ca

înaintea Unirii. Tradiția e totuși un factor stimulator atât de puternic încât bătrânul oraș nu s'a putut resemna să asiste la propriul său apus. Indemnul trecutului pe deoparte, noul curent al dezvoltării unei vieți culturale provinciale originale pe de alta, au constituit factorii ce tind să dea Sibiului de azi o nouă și plină de avânt înfățișare.

O recentă broșură bibliografică a dlui *Pimen Constantinescu* despre „Publicațiile periodice românești ale Sibiului de azi“ ne dăruiește o seamă de informații elocvente în această privință. În 1928, Sibiul număra 15 periodice românești, pe când azi în 1934 are nu mai puțin de 27. Deși statistica nu are vre-o semnificație calitativă, ea indică totuși *existența unor năzuințe* de ordin spiritual, o lăudabilă efervescență culturală din care se pot desprinde remarcabile realizări. Cităm dintre acestea intensă și sistematică activitate a despărțământului sibian al „Astrei“, recenta organizare a F. O. R., gruparea intelectuală „Thesis“ ce-și au toate un răsunset elogios în presă, critică și opinia noastră publică. În ce privește publicațiile Sibiului de azi pe lângă vechiul organ național-bisericesc „Telegraful român“, pe lângă „Transilvania“ și „Revista teologică“, trebuie să accentuăm ca meritorii, reviste precum „Sibiul medical“, în care freamătă o mișcare științifică ce ridică prestigiul urbei, „Luceafărul“, revistă învățăto-rească de academică ținută, „Provincia literară“ apoi, la care se adaugă o colecție de caete trimestriale de poezie italiană: „Ausonia“.

Din șiragul acestor evidente realizări, vom înscrie aci câteva însemnări despre „Viața ilustrată“, revistă de familie ce apare lunar,

sub auspiciile F. O. R. și sub direcția dlui N. Colan.

Ceea ce trebuie remarcă dintru început e că o astfel de publicație se integrează în linia tradițională a revistelor de familie ce-și au în Ardeal un vechiu și nesdruncinat prestigiu. Crearea unei serioase vieți de familie într-o vreme în care o destrămare a ei pare tot mai mult posibilă și aceasta, printr-o publicație în spirit creștin-ortodox, care să nu însemne totuși o prea accentuată îndepărtare mistică de viață — e un gând fericit la a cărui cristalizare „Viața ilustrată“ se străduiește cu neobișnuit folos.

Bogat ilustrată, cu un variat cuprins beletristic, cu o vie ancorare în actualitate, revista va izbuti să se impună în măsura în care va ști să-și supravegheze cu minuțioasă atenție materialul, ce trebuie să înalțe preocuparea etică până la un nivel estetic. Colaborări distinse crează acestei reviste, sigure perspective de viitor.

Al. D.

*

Bibliografia operelor lui Ion Pop-Reteganul în legătură cu articolul nostru din numărul de față, publicăm lista volumelor și broșurilor tipărite

de I. Pop-Reteganul, după cum a compus-o familia scriitorului. (În bibliografia dlui G. Adamescu nu se află nici o informație referitoare la autor.)

1. *Trandafiri și violele*. (Ed. I. A. Todoran, Gherla, 1884; Ed. II, tot acolo, 1891.) 2. *Înimioara*. (Ed. Krafft, Sibiu, 1882.) 3. *Cărțile săteanului român*. (Blaj, 1886.) 4. *Țigării* (Blaj, 1886.) 5. *Convorbiri pedagogice*. (2 cursuri. Panciova, 1886 și 1887.) 6. *Căzania Țiganilor*. (Ed. Ciureu, Brașov, 1888.) 7. *Povești ardelenesti..* (Ed. I. N. și I. Ciureu, Brașov, 1888. Ed. II, tot acolo, 1933), 8. *Curs practic de pomărit*. (Brad, 1889.) 9. *Buchetul*. (Gherla, 1890.) 10. *Starostele*. (Gherla, 1891.) 11. *Gartea poporului*. (Ed. I. N. și I. Ciureu, Brașov, 1892. Ed. II, tot acolo 1900.) 12. *Chiuituri*. (Ed. I. Gherla, 1892. Ed. II, tot acolo, 1897.) 13. *Prietenul săteanului român*. (Gherla, 1895.) 14. *Povești din popor*. (Ed. „Asociațiunii „Astra“, Sibiu, 1895.) 15. *Bocete*. (Gherla, 1897.) 16. *Opșaguri*. (Gherla, 1897.) 17. *Novel și schițe*. (Gherla, 1898.) 18. *Românul în sat și la oaste*. (Gherla, 1899.) 19. *Pilde și sfaturi pentru popor*. (Gherla, 1900.) 20. *Povestiri din viața țăranilor români*. (Ed. Asociațiunii „Astra“, Sibiu, „Bibl. pop. a Asoc.“, 1900 și 1901.) 21. *Cele 12 Vineri*. (Gherla, 1901.) 22. *Novel*. (Ed. Alcalay, București, 1901.) 23. *Pomicultura*. (Ed. „Victoria“, Simleu-Silvaniei, 1904.) 24. *Pintea Viteazul*. (Ed. Ciureu, Brașov, fără an.) 25. *Norocul și mintea*. (Ed. Ciureu, Brașov, fără an.)

Bibliografie.

Cărți:

M. Costin: *Șoimii patrupezi*, „Studio“, Tg.-Mureș, pag. 158.

V. Netea: *Indreptar pentru cercurile culturale*.

N. Teaciu-Albu: *Viața și opera lui Tudor Flondor*, „Iconar“, 1934, pag. 51.

Reviste, gazete:

„Blajul“, an. I, Nr. 11.

„Cele trei Crișuri“, Oradea, an. XV, Nr. 34; 5—6; 7—8; 9—10.

„Drum nou“, an. X, 3.

„Făt-Frumos“, Cernăuți, an. IX, 4.

„Gazeta Cărților“, an. IV, 6; 7—8.

„Klingsor“, an. XI, 10, 11, 12.

Răsăritul, an. XVI, 9—10.

„Sălajul nou“, gazeta 14—15, 16.

„Satul“, an. V, 48, 49.

Societatea de mâine, XI, 11.

Viața Basarabiei, III, 12.

Viața literară, an. IX, 164.

Sumarul buletinului de tehnică a culturii „Transilvania“ Anul 1934.*)

Articole de fond :

<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Cuvânt înainte — — — — —	1;	1—2
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Organizarea activității culturale — — —	2;	65—69
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Cuvânt la deschiderea „Adunării generale“ din Tg.-Mureșului — — — — —	5;	309—318
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Indemnuri — — — — —	6;	373—375
<i>Preda Dr. Gh.:</i>	O nouă directivă a „Transilvaniei“ — — —	1;	2—6

Figuri și fapte pilduitoare din trecut :

<i>Dima Al:</i>	Tradiția culturalizării maselor în Ardeal	1;	35—37
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	† Vasile Goldiș — — — — —	1;	6—7
<i>Moldovan Dr. Iuliu:</i>	† Ștefan Cicio-Pop — — — — —	1;	11
<i>Petrescu-Petra H.:</i>	Figuri luminoase de propagandiști — Du- mitru Comșa — — — — —	3;	133—136
<i>Petrescu-Petra H.:</i>	Ioan Pop-Reteganul — — — — —	6;	382—385
<i>Preda Dr. Gh.:</i>	Panegiricul la înmormântarea fostului pre- ședinte Vasile Goldiș — — — — —	1;	8—10
<i>Preda Dr. Gh.:</i>	† Alexandru de Mocsonyi — — — — —	2;	70—74
<i>Preda Dr. Gh.:</i>	Unul dintre creatorii și fondatorii „Asteii”: Axente Sever — — — — —	6;	378—382
<i>Redacția:</i>	† Teodor Mihali — — — — —	1;	11—12
<i>Redacția:</i>	† I. G. Duca — — — — —	1;	12—13
<i>Vaida-Voevod Dr. Al.:</i>	Din vremuri grele — — — — —	1;	13—16
<i>Vaida-Voevod Dr. Al.:</i>	Din vremuri grele (II) — — — — —	2;	75—77
<i>Vaida-Voevod Dr. Al.:</i>	Din vremuri grele (III) — — — — —	3;	129—132
<i>Vaida-Voevod Dr. Al.:</i>	O amintire despre I. I. C. Brătianu — — —	6;	376—378

Indrumări culturale :

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Drumul către sufletul poporului — — —	1;	31—34
<i>Agârbiceanu I.:</i>	Necesitatea culturalizării maselor — — —	2;	78—82

*) Prima cifră indică numărul revistei, a doua numărul paginilor.

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Biblioteca populară — — — — —	3;	137—140
<i>Bozdog Dr. I.:</i>	Organizarea cultural-economică a satelor	5;	338—353
<i>Breazu Ion:</i>	Teatrul țărănesc — — — — —	2;	87—93
<i>Hațieganu Prof. Dr. I.:</i>	„Conferințe-tip” — — — — —	1;	17—19
<i>Ilea Dr. V.:</i>	Școala țărănească — — — — —	1;	19—25
<i>Ilea Dr. V.:</i>	Școala țărănească a „Astrei” — — —	5;	319—337
<i>Ilea Dr. V.:</i>	Recrutarea profesorilor și elevilor școalei țărănești — — — — —	6;	386—388
<i>Petrescu-Petra Horia:</i>	Din experiențele propagandiștilor noștri	2;	93—97
<i>Petrescu-Petra H.:</i>	O carte de tehnică culturală — — —	3;	140—147
<i>Rusmir Prof. Ilie:</i>	Muzeul regional și tehnica lui — — —	5;	353—362
<i>Spârchez Dr. T.:</i>	„Șoimii Carpaților” — — — — —	1;	26—30
<i>Stoichița Dr. Iosif:</i>	Conferențiarul ambulant și maestra de menaj ambulantă — — — — —	2;	83—86

Material pentru conferințe, șezători, etc.

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Oameni mari în viața popoarelor — — —	1;	37—43
<i>Dima Al.:</i>	Intru amintirea „Memorandului” — — —	2;	98—103
<i>Dima Al.:</i>	Zece Mai — — — — —	2;	104—106
<i>Martin N.:</i>	Meserie și negoț — — — — —	6;	396—400
* * *	Procesul „Memorandului” — — — — —	3;	148—164
<i>Petrescu-Petra Horia:</i>	Piese teatrale vrednice de jucat — — —	1;	43—96
<i>Popa Prof. I.:</i>	150 de ani dela revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan — — — — —	6;	389—396
<i>Pop Emil:</i>	Cruțați pădurile — — — — —	3;	165—170

Din activitatea „Astrei” culturale.

<i>Agârbiceanu I.:</i>	Activitatea secțiunilor științifice-literare ale „Astrei” culturale — — — — —	1;	51—55
<i>Agârbiceanu I.:</i>	Raportul Secretariatului general al secțiunilor literare-științifice ale „Astrei”. (1933—1934) — — — — —	4;	211—216
<i>Băilă N. și Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Convocare — — — — —	4;	189—190
<i>Băilă N. și Moldovan Dr. Iuliu:</i>	Activitatea Comitetului central — — — — —	4;	195—210
<i>David Al.:</i>	„Astra” Basarabiei — — — — —	3;	171—175
<i>Dima Al.:</i>	Înfăptuiri în desp. Sibiu al „Astrei” — — —	1;	48—52
<i>Dima Al.:</i>	Școalele noastre țărănești — — — — —	2;	107—114
<i>Dima Al.:</i>	Înfăptuiri în desp. Brașovului — — — — —	3;	175—179
<i>D. Al.:</i>	Din activitatea Comitetului Central al „Astrei” culturale — — — — —	7;	55—59
<i>D. Al.:</i>	Adunarea generală din Tg.-Mureșului — — —	5;	363—368
<i>D. Al.:</i>	Despărțământul Reghinului — — — — —	6;	401—405
<i>D. Al.:</i>	Activitatea despărțământelor — — — — —	6;	405—407

<i>Hațiegan Dr. Iuliu și Spârchez Dr. T. :</i>	{	Adaos — — — — — — — —	4 ;	216—222
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>		Raportul general — — — — —	4 ;	191—194
<i>Moga Dr. Gh. și Petrescu-P. Dr. H. :</i>	{	Activitatea despărțămintelor — — —	4 ;	223—256
<i>Popa At. :</i>		Fapte și realizări în desp. Clujului —	2 ;	114—120
• * •		Bilanț general al „Asociațiunii” pe 1933	4 ;	257—272
• * •		Bilanț general al Internatului de fete la 30 Iunie 1934 — — — — —	4 ;	273—277
• * •		Proiect de buget pe anul 1935 — —	4 ;	278—295
• * •		Tabloul bursierilor „Asociațiunii” pe 1933—34 — — — — —	4 ;	496
• * •		Tabloul sumar al conferințelor și prelegerilor populare, al bibliotecilor populare, al cărților și al despărț. central județene și de plasă cu președinții lor — —	4 ;	297—299
• * •		Tabloul sumar al conferințelor populare după categoria materiilor tratate — —	4 ;	300
• * •		Tabloul membrilor decedați — — —	4 ;	302
• * •		Tabloul sumar al membrilor — — —	4 ;	302—306
• * •		Un nou despărțământ de plasă — —	6 ;	407—408

Material informativ și cronici:

<i>David Al. :</i>	Cuvânt Moldovenesc — — — — —	2 ;	126
<i>Dima Al. :</i>	O placă comemorativă pe casa lui Andrei Mureșianu — — — — —	1 ;	61
<i>Dima Al. :</i>	Reapariția „Albinii” — — — — —	1 ;	63—64
<i>D. Al. :</i>	„Neamul românesc pentru popor” — —	3 ;	185—186
<i>D. Al. :</i>	Cursuri agricole țărănești în Someș în 1931	3 ;	186
<i>D. Al. :</i>	O școală țărănească în Hotin (Maramureș)	3 ;	186—187
<i>D. Al. :</i>	O „Chemare” de cinstire a trecutului și pregătire a viitorului — — — — —	3 ;	187
<i>D. Al. :</i>	Bibliografie — — — — —	3 ;	188
<i>D. Al. :</i>	Gh. Brânduș, „Valorificarea muncii și raționalizarea gospodăriei țărănești” — —	6 ;	418
<i>D. Al. :</i>	„Viața ilustrată” — — — — —	6 ;	419—420
<i>Moldovan Dr. Iuliu :</i>	Apel — — — — —	1 ;	59—60
<i>Monasterianu L. :</i>	„Institutul Masaryk pentru educația poporului — — — — —	6 ;	411—416
<i>P.-P. H. :</i>	Pentru un chestionar pe sate — — —	1 ;	61—62
<i>P.-P. H. :</i>	„Boabe de grâu” — — — — —	1 ;	62—63
<i>P.-P. H. :</i>	Școlile țărănești din Danemarca — —	2 ;	121—125
<i>P.-P. H. : *</i>	Apostol D. Culea „Literatura copiilor”	2 ;	126—127
<i>P.-P. H. :</i>	Caricaturi în serviciul propagandei sovietice — — — — —	2 ;	127—128
<i>Petrescu-Petra Horia :</i>	Piese teatrale vrednice de jucat — —	3 ;	180—182

<i>P.-P. H.:</i>	Activitatea „Astrei“ in publicațiile Institutului internațional de cooperare intelectuală — — — — —	3;	183—184
<i>P.-P. H.:</i>	Revue de Transylvanie — — — — —	3;	184—185
<i>P.-P. H.:</i>	Nic. Lupu: Noroc și veselie — — — — —	6;	418—419
<i>P.-P. H.</i>	Bibliografia operelor lui Ion Pop-Reteganul	6;	420
<i>P. Dr. Gh.</i>	Teoria monografiei sociologice — — — — —	6;	418—418
* * *	Pentru domnii președinți ai desp. — — — — —	1;	60—61
* * *	Școale țărănești — — — — —	1;	64
* * *	Errată — — — — —	1;	64
* * *	Ultimele numere ale „Bibliotecii populare“	1;	64
* * *	Ultimele numere ale „Bibliotecii populare“	2;	128
* * *	S'au primit la redacție — — — — —	2;	128
* * *	Informațiuni — — — — —	2;	128
* * *	† Gh. Bogdan-Duică — — — — —	5;	369—370
* * *	Apel către despărțămintele noastre — — — — —	5;	371—372
* * *	Bibliografie — — — — —	5;	372
* * *	Comemorări — — — — —	6;	409—410
* * *	Bibliografie — — — — —	6;	420

